

Latinska šola v Rušah, ruški Romul Luka Jamnik, *Gesta Romanorum* in izgubljena igra *De Joviniano imperatore mire correcto*

David Movrin*

ZAČETKI DRAMATIKE NA SLOVENSKEM

Verske igre v Rušah so bile v povezavi z latinsko šolo (1645–1760) in osrednjim ohranjenim virom, latinsko kroniko Jožefa Avgušтина Mezneriča na 159 listih formata 25,7 × 29,2 cm z naslovom *Notata Rastensia antiquissimis documentis desumpta et variis fide humana dignis autographis synoptice descripta*,¹ doslej predmet vrste obravnav. Prvi je nanje opozoril nemški pesnik J. G. Seidl (1835),² v slovenščini pa že kmalu za njim ruški župnik M. Vurcer (1866).³ Najbolj poglobljeno se jih je lotil Janko Glazer v večkrat ponatisnjeni razpravi »Verske igre v Rušah« (1950).⁴ V zadnjem času se področju raziskovalno posveča Monika Deželak Trojar,⁵ ki latinske igre v Rušah obravnava v kontekstu

* Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Aškerčeva 2, SI-1000 Ljubljana; david.movrin@ff.uni-lj.si.

1 Teržan, *Ruška kronika*.

2 Seidl, »Maria Rast«: 30–31.

3 Vurcer, »Ruše, starodavna božja pot«: 206, 66.

4 Glazer, »Verske igre v Rušah« (1995); to je zadnji ponatis, pred tem je študija izšla že leta 1993 v Glazerjevem zborniku *Razprave – članki – ocene*, leta 1985 v zborniku *Ruška kronika* in leta 1950 v *Slavistični reviji*.

5 Deželak Trojar, »Zametki in razcvet duhovne dramatike«.

zgodnjenovoveške duhovne dramatike na današnjem slovenskem ozemlju. Te igre, ki jih v nemščini označujejo kot »geistliches Schauspiel«, v angleščini pa kot »religious drama« ali »Christian drama«, segajo v svojih zametkih že v 10. stoletje in v liturgijo, kasneje pa so se tako od cerkvenega obredja kot tudi od cerkvenega prostora počasi osamosvojile ter se v dobršni meri znašle v rokah laikov.⁶

Enega prvih odmevov tega dogajanja morda predstavlja kar drobec velikonočne pesmi, ki se je ohranil v Stiškem rokopisu s sredine 15. stoletja.⁷ Indikativno je, da ohranjeno besedilo, »Nas gofpud ye od fmerti ftwal / od nega brittke martre / nam že fe ve fe liti / onam chocztſche trofti biti kyr[i]e [eleis]on«, temelji na izvirniku v drugem jeziku – in da je to nakazal že pisar z naslovom »Kryft is hersondñ«. Že Ivan Grafenauer je opozoril na nemško vzporednico »Christ ist erstanden / von der marter alle; / deß solln wir alle froh seyn, / Christi will unser trost seyn. / Kyrie eleison.«⁸ Teh vzporednic je bilo veliko, saj gre za eno najstarejših ohranjenih liturgičnih pesmi, nastala je okrog leta 1100, sam Martin Luther je o njej zapisal, da se človek vsake pesmi sčasoma naveliča, le »Christus ist erstanden« je treba zapeti vsako leto znova (»Aller Lieder singet man sich mit der zeit müde, aber das Christus ist erstanden, mus man alle jar wider singen«).⁹ Philipp Wackernagel (za katerega se je Grafenauer v opombi pritožil, da mu v Ljubljani med vojno ni bil dostopen) je v svojem pregledu nemških cerkvenih pesmi naštel skoraj trideset inačic.¹⁰

Več podatkov je ohranjenih o naslednjih stoletjih. Najprej v obdobju protestantizma, verjetno takrat, ko je ljubljansko stanovsko šolo 1582–84 vodil Nikodem Frischlin, za katerega je znano, da je po odhodu izdal kar pet dram.¹¹ Sledil je razcvet šolskih iger pri jezuitih, ki so v dobrih dveh desetletjih od 1596 do 1619 na tem ozemlju ustanovili kar štiri kolegije, v Ljubljani, v Celovcu, v Gorici in v Trstu, in s svojo šolsko dejavnostjo¹² prostor povezali z dogajanjem v okviru jezuitskega gledališča po takratni Evropi.¹³ Osrednja tematika njihovih predstav se je v večini primerov opirala na Sveto pismo in še posebej na evangelije, vendar

6 Ibid., 151–52. Podrobnejši pregled ponuja Kuret, *Duhovna drama*, 5–47.

7 Danes NUK Ms 141; prim. Glavan, *Stiški rokopis*.

8 Ivan Grafenauer, »Ta stara velikonočna pejsen' in še kaj«.

9 Luther, *Tischreden oder Colloquia*, 590v.

10 Wackernagel, *Das deutsche Kirchenlied*, 2.726–37.

11 Deželak Trojar, »Zametki in razcvet duhovne dramatike«: 154, prim. tudi omembo v Baraga, *Historia annua*, 25.

12 Prim. Grendler, *Jesuit Schools and Universities*.

13 Deželak Trojar, »Jezuitska dramatika«: 180. Širšo regijo za nemške dežele obravnava Rädle, »Jesuit Theatre«, za francoske Loach, »Performing in Latin«.

se že pojavi tudi občasno delo z antično motiviko, denimo *De pomo Theodosii* iz leta 1660,¹⁴ zgodba o cesarju Teodoziju II. in cesarici Ajliji Evdokiji. Zgodovinar Janez Malalas pripoveduje, kako je k Teodoziju nekoč ob obisku cerkve za praznik svetih treh kraljev (verjetno okrog leta 443) pristopil siromak in mu podaril nenavadno veliko frigijsko jabolko, tako ogromno, da mu je cesar v zahvalo plačal 150 zlatnikov. Jabolko, ki je v antiki od nekdaj predstavljalo ljubezensko darilo, je nato podaril cesarici. Toda ta ga je nato poslala enemu od dvorjanov, Pavlinu – ki pa ga je neprevidno podaril cesarju. Sumničavi cesar je takoj vprašal cesarico, kje ima njegovo jabolko, ona pa je zatrdila, da ga je pojedla, in zraven celo prisegla. To je bilo za Teodozija dovolj, da je postavnega in mladostnega Pavlina obsodil na smrt, Ajlija Evdokija pa se je iz Konstantinopla umaknila v Jeruzalem ter se predala molitvi.¹⁵

Ob istem času kot jezuiti so s svojim vzgojnim delom v Ljubljani začeli tudi kapucini, temeljni kamen za njihov samostan je bil položen leta 1607, prišli pa so morda že nekaj let prej. Začetnemu razcvetu je sledil upad, nato pa konec 17. stoletja ponoven razcvet. Ohranjeni so trije povzetki njihovih pasijonskih procesij, ki velikonočno motiviko dopolnjujejo z raznovrstnimi starozaveznimi prizori, na trenutke mednje vpletejo tudi priložnostno politično intonirano podobo. Bolj znane od ljubljanskih so kapucinske procesije v Škofji Loki, *Škofjeloški pasijon* patra Romualda je v zadnjem obdobju spet deležen znatne raziskovalne pozornosti.¹⁶ Kapucini so podobne procesije prirejali tudi v drugih mestih, zelo verjetno v Radgoni, vsekakor tudi v Kranju.¹⁷

IGRE V RUŠAH

Podrobno razpravo o latinski šoli v Rušah je že pred časom objavil Drago Augustinovič.¹⁸ Do sredine 18. stoletja je bil to edini študijski zavod na območju slovenske Štajerske (zametki pouka, ki jih Ruška kronika postavlja kar v leto 1187, so zgodovinsko vprašljivi, verjetno so bili neformalni in večkrat prekinjeni).¹⁹ Šolo je ustanovil Jurij Koz-

14 Baraga, *Historia annua*, 212; prim. Deželak Trojar, »Ohranjeni kronikalni zapisi«: 101–33.

15 Malalas 14.8; podrobneje o zgodovinskem kontekstu Holum, *Theodosian Empresses*, 176, kjer je antično poročilo predstavljeno v kritični luči. Širši okvir tega motiva obravnava Braccini, »An Apple between Folktales«.

16 Prim. Ogrin, »Vprašanja tradicije Škofjeloškega pasijona«; članku je sledila nova kritična izdaja, Ogrin in Deželak Trojar, *Škofjeloški pasijon*.

17 Deželak Trojar, »Zametki in razcvet duhovne dramatike«: 172–73.

18 Augustinovič, »Ruška šola«; prim. tudi Grahornik, *Ruška latinska kronika*, 153.

19 Vrbnjak, »Osnovno šolstvo v Rušah«, 410.

ina, ruški župnik od 1645 do 1649, in je delovala od 1645 do ukinitve 1760. Prvo leto je imela 17 učenecv, nato je število naraščalo in leta 1698 jih je bilo kar 214, po letu 1730 pa je sledil upad in zadnji dve leti pred zaprtjem je bil na šolo vpisan samo še en učenec. (Razlogov je bilo najbrž več – pomanjkanje sposobnih učiteljev, zastarel kurikulum, predvsem pa konkurenca nove gimnazije, ki so jo leta 1758 v Mariboru ustanovili jezuiti.)²⁰ Skupaj je šolo obiskovalo kar 6681 učenecv, ki so izhajali iz zelo raznolikih okoliščin, med njimi so bili tako plemiči kot meščani in podložniki.²¹

Igre je v Rušah uvedel domačin Luka Jamnik (1647–1698), ki ga Ruška kronika najprej navaja med učenci tamkajšnje šole, kasneje pa je leta 1676 postal župnik v Rušah in to ostal do smrti leta 1698. Zaradi vsestranske delavnosti ga kronika imenuje kar »ruški Romul«, po ustanovitelju Rima, ki je imel zasluge za vrsto novih mestnih ustanov. Jamnik je dal razširiti in opremiti cerkev, zgradil je novo kaplanijo in novo župnišče ter dal sredi vasi izkopati vodni izvir. Še večji premik je dosegel na področju vzgoje, latinska šola je v njegovem obdobju dosegla svoj vrh. Leta 1680 je uvedel vsakoletne verske igre po zgledu jezuitskih šolskih »komedij«, *actio comica*; samostalnik komedija je tu rabljen v svojem starejšem pomenu, podobno kot pri Danteju pomeni predvsem »zgodba s srečnim koncem«. Oder je stal ob cerkvi, nastopala pa je domača mladina, *domestica iuventus*.²²

Časovno in vsebinsko so bile igre prilagojene lokalnemu prostoru. Prirejali so jih za romarje, ki so ravno v tem času, leta 1680, začeli množično romati k Mariji v Rušah. Odvijale so se na nedeljo po prazniku Marijinega rojstva 8. septembra, torej po malem šmarnu;²³ na ta dan, »ruško nedeljo«, so obhajali praznik Marijinega imena, včasih tudi prejšnjega dne na »ruško soboto«, *die Sabbathi Dominicam Rastensem antecedente*.²⁴ Oder je bil napravljen leta 1680 iz lesa in druge zelenine, *ex variis viridariis*,²⁵ sprva na pokopališču, leta 1689 pa so napravili novega, najbrž večjega, ker je bil že »deloma znotraj pokopališča, deloma zunaj njega« (*novum theatrum partim in partim extra coemeterim erectum*).²⁶ Razumljivo je, da so bile igre tudi vsebinsko prilagojene tem okoliščinam – večina je bila posvečenih Mariji, včasih

20 Ibid., 412; prim. tudi Grahornik, »Ruška latinska kronika«, passim.

21 Augustinovič, »Ruška šola«, 52; prim. Marin, »Gledališka zastrtost«, 57 in nasl.

22 Glazer, »Luka Jamnik«.

23 Deželak Trojar, »Zametki in razcvet duhovne dramatike«: 174.

24 *Notata Rastensia* 55a.

25 Ibid. 53a.

26 Ibid. 69b.

kar v povezavi s katerim od vzklikov v lavretanskih litanijah; leta 1680 kot mogočni zaščitnici (*de potentissimo Mariae patrocinio*),²⁷ leta 1681 o Marijinih milostih (*de gratiis Marianis*),²⁸ leta 1682, ko je v bližini razsajala kuga, o ruški Mariji kot zdravju bolnikov (*Maria Rastensis salus infirmorum*). Leta 1683²⁹ je ruška nedelja prišla na 12. september; v tem času so bili Turki pred Dunajem in v Ruše je v devetih tednih obleganja prišlo več kot petdeset procesij prosit pomoči. Prav na ruško nedeljo zvečer je Jan Sobieski s svojo vojsko Dunaj osvobodil in naslednjo nedeljo, 19. septembra, so v Rušah v igri gledalcem brez števila (*sine numero*) prikazali Marijo kot najmogočnejšo pomoč kristjanov (*potentissimum Christianorum auxilium*).³⁰ Naslednje leto, 1684, je ta dogodek še vedno odmeval, igra je prikazala Marijo kot vojsko v zastavah, po verz iz Visoke pesmi 6,3 (*ordinata castrorum acies*).³¹ Leta 1685 je igra upodobila Marijo kot zvezdo mornarjev (*navigantium sydus*),³² leta 1686 kot pribežališče grešnikov (*de Mariano peccatorum refugio*),³³ leta 1687 kot zaščitnico sirot (*pupillorum tutrix*).³⁴ Mariji so bile posvečene tudi igre v naslednjih letih, kjer so vsebinski opisi v Ruški kroniki nekoliko bolj skopi (omenjajo pa dejstvo, da so ob tej priliki podeljevali tudi nagrade odličnjakom in da so nabirke ob igrah prinesle šoli znatno vsoto, leta 1689 npr. 300 goldinarjev).³⁵

Čez čas se je začel ta vsebinsko zamejeni nabor širiti, zdi se, da tako vsebinsko kot jezikovno. Leta 1700 so na odru ob obletnici posvetitve cerkve predstavili deklamacijo v nemškem jeziku (*producta fuit in theatro Germanica declamatio*), ki jo je sestavil benediktinec pater Egidij – toda na soboto pred ruško nedeljo, ko je bilo obiskovalcev res veliko (*numerosissimo populo*), so jo prevedli tudi v slovenščino (*in linguam Sclavonicam versa*).³⁶ Če je ta elativ težko oprijemljiv, je že ob zapisu za naslednje leto napisana čisto konkretna številka ljudi, ki so prisostvovali predstavi – nad dvajset tisoč ljudi (*ultra viginti milia hominum*);³⁷ za takšno število obiskovalcev, katerih zadovoljstvo je bilo nenazadnje povezano tudi s prispevki pri nabirki, se je bilo očitno

27 Ibid. 53a.

28 Ibid. 55a.

29 Ibid. 57a.

30 Ibid. 59a.

31 Ibid. 61a.

32 Ibid. 62b.

33 Ibid. 64a.

34 Ibid. 65b.

35 Ibid. 71b.

36 Ibid. 99a.

37 Ibid. 103a.

vredno tudi jezikovno potruditi.³⁸ Določeno razširitev je zaznati tudi pri tematiki. V osrednji vlogi se poleg Marije začno pojavljati tudi drugi liki, katerih zgodba je z njo tako ali drugače povezana. Leta 1699 je bila predstava posvečena svetemu Dizmu, skesanemu razbojniku, ki mu je Jezus s križa obljubil, da bo še istega dne z njim v raju (*actio theatralis de s. Disma latrone poenitente*),³⁹ leta 1706 cesarju Jovinijanu, ki je bil čudežno napeljan k spreobrnitvi (*actio theatralis de Joviniano imperatore mire correcto*),⁴⁰ naslednjega leta Viljemu, vojvodi akvitanskemu (*de Guilielmo Aquitaniae duce*)⁴¹ in leta 1711 svetemu Janezu Nepomuku (*actus comicus de s. Joanne Nepomuceno*).⁴² Zadnja predstava (*ultima hic loci theatraliter producta comica actio*) je bila uprizorjena leta 1722.⁴³

Glede podrobnejše vsebine teh iger so raziskovalci zadržani, nobeno od besedil se ni ohranilo, saj je ruško župnišče kasneje pogorelo. »To je tembolj škoda,« je napisal Janko Glazer, »ker sta prav ta doba in to področje zastopani posebno pičlo in bi vsak donesek bil dobrodošla dopolnitev.«⁴⁴ V luči tako iskrenega vzklika je o teh igrach vsekakor mogoče razmišljati še naprej.

IGRA O CESARJU JOVINIJANU

Kaj se da denimo še reči o edini igri z motiviko iz antičnega Rima, igri o cesarju Jovinijanu, ki so jo v Rušah priredili leta 1706? Latinski vpis v kroniki je skop, poroča, da je bila *actio theatralis de Joviniano imperatore mire correcto, cuius prologum, intermedium et epilogum composuit ARP. Sigefridus Ord. S. B. ad S. Paulum Professus*, torej »gledališka igra o cesarju Jovinijanu, ki je bil čudežno napeljan k spreobrnitvi«, prikazana 11. septembra 1706, na soboto pred ruško nedeljo, »njen prolog, osrednji del in epilog pa je sestavil prečastiti oče Sigefrid, benediktinec in profes [samostana] pri Svetem Pavlu [v Labotski dolini na Spodnjem Koroškem]«. ⁴⁵ To je edina igra, pri kateri se je ime avtorja ohranilo; poleg njega vemo le še za benediktinca Egidija, avtorja deklamacije iz leta 1700.

Rimski cesar Jovijan, ki ga viri včasih omenjajo kot Jovinijana, je bil malo znan, nedavna študija obravnava njegovo vladavino

38 Več o poliglosiji na konkretnem primeru Kaminski, »Polyglossie, Polysemie«.

39 Ibid. 97a.

40 Ibid. 116b.

41 Ibid. 119a.

42 Ibid. 128b.

43 Ibid. 150a.

44 Glazer, »Verske igre v Rušah«, 147.

45 *Notata Rastensia* 116b.

celo kot »pozabljeno«, in je bil zato prikladna figura za literariziranje.⁴⁶ (Zmešnjavo je še povečevalo dejstvo, da so ga kasnejši pisci tu in tam zamešali s cesarjem Dioklecijanom, ki je imel vzdevek *Jovius*, ter z nekim heretičnim menihom Jovinijanom iz 4. stoletja, nasprotnikom askeze, ki mu je Hieronim posvetil dve knjigi *Adversus Jovinianum* in ga označil za »krščanskega Epikura«.)⁴⁷ Kot del telesne straže cesarja Julijana je bil z njim na vojnem pohodu zoper Perzijce in ko je cesar umrl, je izčrpana vojska za njegovega namestnika razglasila Jovijana. Ta je takoj sklenil za Rim neugoden mir ter se napotil nazaj v Konstantinopol. Med potjo je v Edesi sprejel odposlanstvo krščanskih škofov, med katerimi je bil tudi izgnani Atanazij; preklical je Julijanove protikrščanske edikte, razglasil nov tolerančni edikt ter vrnil Kristusov monogram, *labarum*, na vojaške prapore.⁴⁸ Umrl je še pred vrnitvijo v prestolnico, v bitinijskem mestu Dadastana, najverjetneje zaradi zastrupitve z ogljikovim monoksidom, star komaj 32 let.⁴⁹ Ohranilo se je nekaj ocen njegovega dela. Nekateri poganski pisci, kot je bil Evnapij, ga niso cenili;⁵⁰ toda Evtropij je zanj denimo napisal, da ni bil brez nadarjenosti in razuma (*vir alias neque iners neque imprudens*), ter dodal, da je bil prijetnega značaja in po naravi širokogruden (*civilitati propior et natura admodum liberalis*).⁵¹ Anonimna *Epitoma o cesarjih* se ga spominja kot postavnega človeka vedrega značaja, ki da je bil celo literarno omikan (*hic fuit insignis corpore, laetus ingenio, litterarum studiosus*).⁵² Za krščanske pisce je bil dober in širokogruden vladar, ki bi modro vladal imperiju tako v cerkvenih kot posvetnih rečeh, ko bi mu bilo le dano živeti dlje.⁵³

Zgodba, v kateri se je ta pozabljeni cesar nenadoma znašel v središču pozornosti, je bila del priljubljene zbirke anekdot in pripovedi z naslovom *Gesta Romanorum*. Ta je nastala med koncem 13. in začetkom 14. stoletja in je hitro postala bestseller, iz katerega so črpali tudi Chaucer, Boccaccio in Shakespeare. Rokopise najdemo vsepovsod, celo v matičnem samostanu očeta Sigefrida se je vse do danes ohranil izvod iz

46 Drijvers, *Forgotten Reign*.

47 Tomkowiak, »Jovinian«, 663.

48 Drijvers, *Forgotten Reign* 90 in nasl.

49 Ibid., 109.

50 Eun. frg. 29.1.

51 Eutr. 10.17.3.

52 *Epit. de caes.* 44.3.

53 Ruf., *HE* 11.1; Socr., *HE* 3.26.4; Thdt., *HE* 4.5.1; vse navaja Drijvers, *Forgotten Reign* 111.

15. stoletja,⁵⁴ utemeljeno lahko domnevamo, da je bilo pred ukinitvijo samostana leta 1782, ko so tudi šentpavelsko knjižnico raznesli na vse konce, teh besedil še več. Vsekakor je v Sigefridovem času krožila množica tiskanih izdaj, prvi tiski so se pojavili okrog leta 1473, že leta 1489 je izšel tudi prvi nemški prevod. Pripoved o Jovinijanu, ki so jo *Gesta Romanorum* tako učinkovito raznesla po vsej Evropi in na osnovi katere je (vsaj posredno) nastala tudi uprizoritev v Rušah, ponuja dobro okvirno prestavo o dramskem zapletu, ki so mu bili prvo septembrsko soboto leta 1706 priča množice tamkajšnjih romarjev.⁵⁵

*De superbia nimia, et quomodo
superbi ad humilitatem
maximam sepe perveniunt; satis
notabile.*

*O pretiranem ponosu in o tem,
kako ošabni pogosto pridejo
do največje ponižnosti; vredno
pozornosti.*

Jovinianus imperator regnavit
potens valde, qui cum semel
in stratu suo jacuisset,
exaltatum est cor ejus ultra
quam credi potest, et in corde
suo dixit: Estne aliquis alius
deus quam ego? Hiis cogitatis
sompnum cepit. Mane vero
surrexit et vocavit milites suos
et ait: Carissimi, bonum est
cibum sumere, quia hodie ad
venandum pergere volo. Illi vero
parati erant ejus voluntatem
adimplere. Cibo sumpto ad
venandum perrexerunt. Dum
vero Imperator equitasset, calor
intollerabilis eum invasit, in
tantum quod videbatur ei, quod
moreretur nisi in aqua frigida
balnari posset. Respexit a longe
et aquam latam vidit, dixit
suis militibus: Hic remaneatis,

Živel je cesar Jovinijan, imel je
silno oblast in ko je nekoč ležal
v svoji postelji, se je njegovo
srce nepojmljivo povzdignilo
in v srcu si je rekel: »Ali
obstaja kakšen drug bog razen
mene?« V takih mislih je
zaspal. Zjutraj je vstal, sklical
svoje viteze in rekel: »Predragi,
dobro je, da se najemo, kajti
danes bi šel rad na lov.« In ti
so mu bili pripravljeni željo
izpolniti. Ko so se najedli, so
se odpravili na lov. Med ježo
pa je cesarju postalo neznosno
vroče in zazdelo se mu je,
da ga bo pobralo, če se ne bo
mogel okopati v hladni vodi.
Ko se je oziral naokoli, je
zagledal vodno širjavo ter rekel
svojim vitezom: »Ostanite
tukaj, dokler se ne osvežim.«

54 Codex S. Pauli in Carinthia 8/4; katalog je dostopen na portalu Hill Museum & Manuscript Library.

55 Besedilo je povzeto po uveljavljeni izdaji, ki jo je objavil Oesterley, *Gesta Romanorum*, 360–66. Za podrobnosti glede tekstnokritičnih variant prim. Weiske, *Gesta Romanorum*, 2.50–104.

quousque fuero liberatus. Dextrarium cum calcaribus percussit, ad aquam festinanter equitabat, de equo descendit, omnia vestimenta deposuit, aquam intravit et tamdiu ibi remansit, quousque totaliter refrigeratus esset. Dum ibidem exspectasset, venit quidam homo ei per omnia similis in vultu et gestu, et induit se vestimentis ejus, dextrarium ejus ascendit, et ad milites equitavit, ab omnibus sicut persona imperatoris est receptus. Finito ludo ad palacium cum militibus perrexit. Post hec cito Jovinianus de aqua exivit, vestes nec equum invenit.

Admirabatur et tristatus est valde, quia nudus erat et neminem vidit, cogitavit inter se: Quid faciam? Ego miserabiliter sum ministratus. Tandem ad se reversus dicebat: Hic prope manet [44b] unus miles, quem ad miliciam promovi: ad eum pergam, vestes et equum acquiram et sic ad palatium meum ascendam, et videbo, quomodo et per quem sum confusus. Jovinianus totaliter nudus ad castrum militis perrexit, ad januam pulsavit, janitor autem causam pulsacionis quesivit. Ait Jovinianus: Januam aperite, et qualis ego sum videte! Ille vero januam aperuit et cum eum vidisset, obstupuit et ait: Qualis es tu? At ille: Jovinianus sum imperator, vade

Nato je z ostrogami spodbodel konja in naglo odjezdil k vodi, razjahal, slekel vsa oblačila, šel v vodo in ostal v njej, dokler se ni povsem osvežil. Toda medtem ko je bil tam, je prišel nekdo, ki mu je bil povsem podoben po videzu in drži, si nadel njegova oblačila, zajahal njegovega konja in odjezdil k vitezom, kjer so ga vsi sprejeli kot cesarjevo osebo. Lova je bilo konec in z vojaki se je odpravil v palačo. Kmalu zatem je prišel Jovinijan ven iz vode, vendar ni našel ne oblek ne konja.

Zelo se je čudil in razžalostil, saj je bil nag in ni videl nikogar. Pri sebi si je mislil: »Kaj naj storim? Kako slabo se mi streže!« Nato se je zbral in si rekel: »Tu v bližini živi neki vitez, ki sem ga v viteza povzdignil jaz; šel bom k njemu, dobil oblačila in konja ter šel nato v palačo in ugotovil, kako in s kom so me zamenjali. Jovinijan se je povsem nag odpravil do vitezovega gradu in potrkal na vrata, vratar pa je vprašal, zakaj trka. Jovinijan je rekel: »Odprite vrata in videli boste, kdo sem.« Oni je res odprl vrata in ko ga je zagledal, je presenečen rekel: »Kdo pa si?« Ta mu je odvrnil: »Cesar Jovinijan sem; pojdi k svojemu gospodu in mu reci,

ad dominum tuum, et dic ei, ut michi vestes accommodet, quia vestes et equum perdiidi. Qui ait: Mentiris, pessime ribalde! Jam ante adventum tuum dominus imperator Jovinianus ad palacium suum cum militibus suis transivit, et dominus meus secum perrexit et rediit, et jam in mensa sedet; sed quia imperatorem te nominasti, domino meo nunciabo. Janitor intravit et domino suo verba ejus retulit. Ille hoc audiens precepit ut introduceretur, et sic factum est. Miles cum vidisset, noticiam ejus non habebat, sed imperator peroptime eum cognovit. Ait ei miles: Dic michi, qualis es, et quod est nomen tuum? Qui respondit: Ego sum imperator Jovinianus, et ego te ad miliciam promoviti tempore. Ait ille: O ribalde pessime, qua audacia audes teipsum imperatorem nominare! Jam dominus meus imperator ante te ad palacium equitavit, et ego per viam ei associatus eram et jam sum reversus: et quia teipsum imperatorem nominasti, impune non transibis. Fecit eum egregie verberari et postea expelli. Ille vero sic flagellatus et expulsus flevit amare et ait: O deus meus, quid hoc esse poterit, quod miles, quem ad miliciam promoviti, noticiam mei non habet, et cum hoc graviter me flagellavit.

naj mi priskrbi oblačila, saj sem izgubil obleko in konja.« Vrtar je rekel: »Lažeš, podli potepuh! Že pred tvojim prihodom je gospod cesar Jovinijan odšel v svojo palačo s svojimi vitezi, moj gospod pa je šel z njim in se nato vrnil, zdaj sedi že pri mizi; ker pa si se imenoval cesarja, bom gospodu to sporočil.« Vrtar je šel noter in povedal svojemu gospodu, kaj je rekel. Ko je ta slišal, je naročil, naj ga pripeljejo, in tako se je zgodilo. Čeprav ga je vitez videl, se ga ni spomnil, cesar pa je njega takoj prepoznal. Vitez mu je rekel: »Povej mi, kdo si in kako ti je ime?« Ta mu je odgovoril: »Cesar Jovinijan sem in jaz sem te takrat povzdignil v viteza.« Ta pa je rekel: »O podli potepuh, kako predrzen si, da si upaš imenovati se cesarja! Moj gospod cesar je že pred tvojim prihodom odjezdil v palačo, jaz pa sem ga po poti spremljal in se že vrnil; in ker si se imenoval cesarja, ne boš ostal nekaznovan.« Ukazal je, naj ga temeljito prešibajo in nato vržejo ven. Ta pa je prebičan in vržen ven bridko jokal in dejal: »O moj Bog, kako naj bo mogoče, da me vitez, ki sem ga sam povzdignil v viteštvo, sploh ne pozna in da me je dal poleg tega še tako neusmiljeno prebičati?«

Cogitavit autem apud se: Prope est quidam dux consiliarius meus, ad eum pergam et necessitatem ei ostendam, per quem potero indui et ad palacium meum reverti. Cum vero ad januam ducis venisset, pulsavit. Janitor audiens pulsacionem januam aperuit, et cum hominem nudum vidisset, admirabatur et ajebat: Carissime, qualis es tu, et quare sic totaliter nudus venisti? Et ille: Ego sum imperator, a casu equum et vestimenta perdidi, et ideo ad ducem veni, ut michi in hac necessitate succurrat. Ideo te rogo, ut negocium meum coram domino tuo facias.

[45] Janitor cum verba ejus audisset admirabatur, aulam intravit et domino suo omnia retulit. Ait dux: Introducatur. Cum introductus fuisset nullus noticiam ejus habebat, et dux ad illum: Qualis es tu? Et ille: Imperator sum ego, et te ad divicias et honores promovi, quando te ducem feci et consiliarium meum te constitui. Ait dux: Insane miser! perrrexiparum ante cum domino meo imperatore versus palacium, et reversus sum, et quia talem honorem tibi appropriasti, impune non transibis. Confecit eum in carcerem includi et pane et aqua sustentari. Deinde ex carcere extraxit et egregie verberari et a tota terra post hoc ejici [fecit].

Nato pa se je spomnil: »Tu blizu je neki vojvoda, eden mojih svetovalcev, šel bom k njemu in pokazal, da sem v stiski; pri njem se bom lahko oblekel in se nato vrnil v svojo palačo.« Ko je prišel k vojvodi na vrata, je potrkal. Vrtar je slišal trkanje in vrata odprl, ko pa je zagledal golega človeka, se je čudil in dejal: »Predragi, kdo si in zakaj si prišel tako povsem nag?« On pa: »Cesar sem, po naključju sem izgubil konja in oblačila, zato sem prišel k vojvodi, da mi pomaga v tej stiski. Prosim te torej, sporoči svojemu gospodu, da imam z njim opravka.« Ko je vrtar slišal njegove besede, se je začudil, šel v dvorano in vse povedal svojemu gospodu. Vojvoda je rekel: »Pripeljite ga noter.« Ko so ga pripeljali, se ga ni nihče spomnil, vojvoda pa mu je dejal: »Kdo si?« Ta je odvrnil: »Cesar sem, povzdignil sem te in ti dal bogastvo in časti, ko sem te naredil za vojvodo in za svojega svetovalca.« Vojvoda je rekel: »Norec nesrečni! Pred kratkim sem šel s svojim gospodom cesarjem v palačo in se nato vrnil; ker si si prilastil takšno čast, ne boš ostal nekaznovan.« Ukazal ga je vreči v ječo, kjer naj ostane ob kruhu in vodi. Kasneje ga je dal privedi iz ječe, ga temeljito prešibati in izgnati iz tistega kraja.

Ille sic ejectus ultra quam credi poterit gemuit et suspiria emittebat et intra se dixit: Heu michi, quid faciam, quia factus sum obprobrium omnium et abjectio plebis? Melius est michi ad palacium meum pergere et mei de palacio meo noticiam habebunt; saltem si non, uxor mea noticiam meam habebit per certa signa. Solus ad palacium accessit, ad januam pulsavit, audita pulsacione janitor januam aperuit; quem cum vidisset, dixit: Dic michi, qualis es tu? Et ille: Miror de te, quia non novisti me, quia per tot tempora mecum fuisti. Qui ait: Mentiris; cum domino imperatore diu steti. Et ille: Ego sum ille, et si dictis non credis, rogo te dei amore, ut ad imperatricem accedas et per ista signa illa michi vestes imperiales per te mittet, quia a casu perdidi omnia; ista signa, que per te ei mitto, nullus nisi nos duo novit sub celo. Ait janitor: Non dubito, quin insanus sis, quia jam dominus meus imperator in mensa sedet et juxta eum imperatrix; verumtamen ex quo dicis te imperatorem esse, imperatrici intimabo, et certus sum quod graviter punieris. Janitor ad imperatricem perrexit et omnia audita ei intimavit. Illa non modicum contristata ad dominum suum conversa est et ait: O domine mi, audite mirabilia! signa privata inter nos sepius acta unus ribaldus in porta michi per janitorem

Tako izgnan je ta nepojmljivo ječal in vzdihoval ter govoril sam pri sebi: »Gorje mi, kaj naj storim, ko me vsi zaničujejo in me je ljudstvo zavrlo? Bolje bi bilo, da grem v svojo palačo in sorodniki v palači se me bodo spomnili; če ne oni, pa me bo po določenih znamenjih zagotovo spoznala moja žena.« Sam je šel v palačo in potrkal po vratih; ko je vratar slišal trkanje, je odprl vrata, in ko ga je videl, je rekel: »Povej mi, kdo si?« Ta je odvrnil: »Čudim se ti, da me ne prepoznaš, saj si mi toliko časa služil.« Oni je rekel: »Lažeš, služil sem svojemu gospodu cesarju.« Ta je dejal: »To sem jaz; in če ne verjameš tem besedam, te za božjo ljubezen prosim, da greš k cesarici in po teh znamenjih naj mi ona po tebi pošlje cesarska oblačila, ker sem po naključju vsa izgubil. Teh znamenj, ki ji jih pošiljam po tebi, ne pozna pod nebom nihče razen naju dveh.« Vrtar je rekel: »Brez dvoma si zmešan, kajti moj gospod cesar sedi zdajle za mizo in cesarica je ob njem; ker pa praviš, da si cesar, bom to povedal cesarici in prepričan sem, da boš strogo kaznovan.« Vrtar je šel k cesarici in ji povedal vse, kar je slišal. Ta se je nemalo razžalostila, se obrnila k svojemu gospodu in rekla: »O gospod moj, prisluhnite tej čudni stvari! Za skrivna znamenja, ki si jih pogosto izkazujeva med seboj, je zdaj

recitat, et dicit se imperatorem et dominum meum esse. Ipse cum hoc audisset, precepit janitori ut introduceretur in conspectu omnium. Qui cum taliter nudus introductus fuisset, canis quidam, qui antea multum eum dilexerat, ad guttur suum saltabat, ut eum occideret, sed per familiam impeditus est, sic quod nullum ab eo recepit [45b] malum. Item quendam falconem habebat in pertica, qui cum eum vidisset ligaturam fregit et extra aulam advolavit. Ait imperator omnibus in aula sedentibus: Carissimi, audite verba mea, que de isto ribaldo dicam! Dic michi, qualis es tu et ob quam causam venisti? At ille: O domine, ista est mirabilis questio, imperator sum et dominus istius loci. Ait imperator omnibus sedentibus in mensa et circumstantibus: Dicite michi per juramentum vestrum, quod michi fecistis, quis nostrum imperator est et dominus? Aiunt illi: O domine, leviter respondemus per juramentum quod vobis fecimus, istum ribaldum numquam vidimus, sed vos estis dominus noster et imperator, quem a juventate novimus, et ideo rogamus una voce, ut puniatur, ut omnes exemplum ab eo capiant, et de tali presumptione se non attemptent. Imperator ille conversus ad imperatricem ait: Dic domina michi per fidem qua teneris, nosti tu istum hominem, qui se dicit

na vratih povedal vratarju neki potepuh, ki zase pravi, da je cesar in moj gospod.« Ko je ta to slišal, je vratarju naročil, naj ga pripelje noter, da ga vsi vidijo. Ko so ga tako nagega pripeljali noter, mu je neki pes, ki ga je imel pred tem zelo rad, planil za vrat, da bi ga ubil, vendar so ga domači zadržali, tako da se mu ni zgodilo nič hudega. Imel je tudi nekega sokola na drogu in ko ga je ta zagledal, je strgal vez ter odletel iz dvorane. Cesar je rekel vsem, ki so sedeli v dvorani: »Predragi, prisluhnite besedam, ki jih bom povedal o tem potepuhu! Povej mi, kdo si in zakaj si prišel?« Ta je rekel: »O gospod, čudno vprašanje je to, cesar sem in gospod tega kraja.« Cesar je dejal vsem, ki so sedeli za mizo in stali okrog nje: »Povejte mi v skladu s prisego, ki ste mi jo dali, kdo od naju je cesar in gospod?« Oni pravijo: »O gospod, zlahka odgovorimo po prisegi, ki smo vam jo dali, da tega potepuha nismo nikdar videli, vi pa ste naš gospod in cesar, ki ga poznamo že izza mlada, in zato v en glas prosimo, naj bo kaznovan, da bodo po njem vsi dobili zgled in si ne bodo skušali domišljati kaj takega.« Tisti cesar pa se je obrnil k cesarici in rekel: »Gospa, povej mi pri svoji zvestobi do mene, ali poznaš tega človeka, ki zase pravi, da je cesar in tvoj gospod?« Ta je odvrnila: »Dobri gospod,

imperatorem et dominum tuum esse? At illa: O bone domine, cur talia a me queris? Nonne plus quam xxvi annis in societate tua steti et prolem per te genui? Sed unum est, quod miror, quomodo iste ribaldus pervenit ad nostra secreta inter nos perpetrata. Imperator ille dixit illi, qui introductus fuerat: Carissime! quare ausus fuisti teipsum imperatorem nominare? Damus pro iudicio, ut ad caudam equi hodie sis tractus et si iterum sis ausus hoc dicere, te condempnabo morte turpissima. Vocavit satellites suos et ait: Ite est istum ad caudam equi trahite, sed nolite eum occidere. Et sic factum est.

Post hec vero ultra quam credi potest commota sunt omnia interiora ejus et quasi de se ipso desperatus dicebat: Pereat dies in qua natus sum! Amici mei a me recesserunt, uxor mea et filii mei non noverunt me. Dum hoc dixisset, cogitabat: Hic prope manet confessor meus, pergam ad ipsum: forte ipse noticiam meam habebit, quia sepius confessionem meam audivit. Perrexit ad heremitam, ad fenestram cellule sue pulsavit. At ille: Quis ibi est? Et ille: Ego sum imperator Jovinianus, fenestram aperias, ut loquar tecum. Ille vero cum vocem ejus audisset, fenestram aperuit, cum eum vidisset, cum impetu fenestram clausit et ait: Discede

zakaj me sprašuješ takšne reči? Ali te ne poznam že več kot šestindvajset let in ali ti nisem rodila potomcev? Čudim pa se eni stvari – kako je ta potepuh prišel do najinih skrivnosti, ki sva jih imela med seboj?« Tisti cesar je rekel temu, ki so ga privedli noter: »Predragi! Kako si drzneš, imenovati samega sebe cesarja? Obsojamo te, da te bo danes konj vlačil z repom in če si še enkrat drzneš reči kaj takega, te bom obsodil na najsrमतnejšo smrt.« Poklical je svoje stražarje in dejal: »Pojdite in naj ga konj vleče z repom, vendar pazite, da ne bo ob življenje.« In tako se je zgodilo.

Nato pa se je v njem vse nepojmljivo premaknilo in kot bi obupal nad seboj, je rekel: »Naj bo pogubljen dan, ko sem se rodil! Moji prijatelji so se umaknili od mene, moja žena in moji otroci me ne poznajo.« Ko je to govoril, je pomislil: »Tu v bližini je moj spovednik, k njemu bom šel; morda se me bo spomnil on, saj je tolikokrat slišal mojo spoved.« Šel je k puščavniku in potrkal na okno njegove celice. Ta je rekel: »Kdo je tam?« On pa: »Jaz sem, cesar Jovinijan, odpri okno, da bom govoril s teboj.« Ko je oni slišal njegov glas, je odprl okno, ko pa ga je videl, je okno silovito zaloputnil in rekel: »Proč od mene, prekleti, ti nisi

a me, maledicte, tu non es imperator, sed diabolus in forma hominis. Ille hoc audiens ad terram pre dolore cecidit, crines capitis ac barbe [46] dilaceravit et dixit: Heu michi, quid faciam ego! Hiis dictis recordatus fuit quod in stratu suo exaltatum fuit cor ejus dicens: Estne deus alter preter me? Statim ad fenestram heremite pulsabat et dixit: Amore illius, qui pendit in cruce, confessionem meam audite fenestra clausa. At ille: Michi bene placet. Qui de tota vita sua cum lacrimis est confessus et precipue quomodo contra deum se erexit, dicens, quod non credidit alium deum esse quam seipsum. Facta confessione et absolutione heremita fenestram ejus aperuit et noticiam ejus habebat et ait: Benedictus altissimus, jam novi vos. Paucas vestes hic habeo, induas te et ad palacium perge, et ut spero noticiam tuam habebunt. Imperator induit se, ad palacium suum perrexerat, ad januam pulsabat, janitor hostium aperuit et eum satis honorifice recepit. At ille: Numquid noticiam meam habes? Qui ait: Eciam, domine peroptime, sed admiror quod per totum diem hic steti et vos exire non vidi. Ille vero aulam intravit, omnes eum videntes capita inclinabant.

Alius imperator erat cum domina in camera. Quidam miles exiens de camera eum

cesar temveč hudič v človeški podobi.« Ta je to slišal in od žalosti padel na zemljo, si ruval lase in brado ter govoril: »Gorje mi, kaj naj storim!« Ob teh besedah se je spomnil, kako je ležal na postelji in se je njegovo srce povzdignilo ter reklo: »Ali obstaja kakšen drug bog razen mene?« Takoj je potrkal na puščavnikovo okno in rekel: »Iz ljubezni do njega, ki je visel na križu, prisluhnite moji spovedi ob zaprtem oknu.« Oni je odvrnil: »Prav.« Ta se je nato v solzah spovedal vsega svojega življenja in zlasti tega, kako se je dvignil zoper Boga, rekoč, da ni verjel v drugega boga razen vase. Ko se je spovedal in dobil odvezo, je puščavnik odprl svoje okno, ga prepoznal in rekel: »Blagoslovljen naj bo Najvišji, zdaj sem vas spoznal. Tu imam nekaj oblačil, obleci se in pojdi v palačo; in kot upam, te bodo prepoznali.« Cesar se je oblekel, šel v svojo palačo in potrkal na vrata, vratar jih je odprl in ga takoj spoštljivo pozdravil. Ta je dejal: »Kaj me poznaš?« In oni mu je odvrnil: »Seveda, predobri gospod, vendar se čudim, ker sem tu stal ves dan in nisem videl, da bi šli ven.« Ta pa je šel v dvorano in vsi, ki so ga videli, so se priklonili.

Drugi cesar je bil z gospo v sobi. Neki vitez je prišel iz sobe, si tega natanko

intime aspexit et post hec in cameram est reversus ait: Domine mi, est quidam in aula, cui omnes capita inclinant et honorem faciunt, qui vobis in omnibus assimilatur, intantum quod quis vestrum est imperator penitus ignoro. Imperator ille hoc audiens ait imperatrici: Exeas et videas, si ejus noticiam habeas. Ille vero foras perrexit, et cum eum vidisset, admirabatur, statim cameram intravit et ait: O domine, vobis unum denuncio, quod quis vestrum est dominus meus penitus ignoro. At ille: Ex quo sic est, foris pergam et veritatem excutiam. Cum autem aulam intrasset, eum per manum cepit et juxta eum stare fecit, vocavit omnes nobiles in aula existentes cum imperatrice et ait: Per juramentum, quod michi fecistis, dicite, quis nostrum est imperator? Imperatrix primo respondit: Domine mi, michi incumbit primo respondere; testis est michi deus in celis, quis vestrum est dominus meus, penitus ignoro. Et sic omnes dixerunt. At ille: Carissimi, audite me! iste homo est imperator vester et dominus. Nam aliquo tempore contra deum se erexit, propter quod peccatum deus eum flagellavit et hominis noticia ab eo recessit, quousque satisfactionem deo fecit, ego sum [46b] angelus ejus custos anime sue qui imperium custodivi quamdiu

ogledal ter se nato vrnil v sobo in dejal: »Moj gospod, v dvorani je nekdo, ki se mu vsi priklanajo in mu izkazujejo čast; v vsem vam je podoben, tako zelo, da sploh ne vem, kdo od vaju je cesar.« Ko je oni cesar to slišal, je rekel cesarici: »Pojdi ven in poglej, ali ga poznaš.« Res je šla ven in ko ga je videla, se je čudila, šla takoj nazaj v sobo in rekla: »O gospod, eno vam moram povedati, da niti približno ne vem, kdo od vaju je moj gospod.« Ta je rekel: »Ker je tako, bom šel ven in pojasnil resnico.« Ko je prišel v dvorano, ga je prijel za roko in postavil obse, nato pa sklical vse plemiče v dvorani s cesarico vred ter dejal: »V skladu s prisego, ki ste mi jo dali, povejte, kdo od naju je cesar?« Prva je odgovorila cesarica: »Moj gospod, name je padlo, da odgovorim prva: Bog v nebesih mi je priča, da niti približno ne vem, kdo od vaju je moj gospod.« In tako so rekli vsi. On pa je dejal: »Predragi, poslušajte me! Ta človek je vaš cesar in gospod. Nekoč se je dvignil zoper Boga in zaradi tega greha ga je Bog kaznoval ter povzročil, da ga ljudje niso prepoznali; nato pa je opravil zadoščevanje Bogu in jaz sem njegov angel varuh, skrbel sem za njegovo cesarstvo, medtem ko je opravljal pokoro. Njegove

fuit in penitencia. Jam ejus penitencia est completa et pro peccatis satisfecit, ammodo ei sitis obedientes, ad deum vos recomendo; statim ab oculis eorum disparuit. Imperator vero deo gracias reddidit et toto tempore vite sue in bona pace vixit et spiritum deo reddidit.

Carissimi, iste imperator potest dici quilibet homo totaliter mundo datus, qui propter divicias et honores in superbia cordis erigitur, sicut alter Nabugodonosor, qui divinis preceptis non obedivit. Vocat milites i. e. sensus, pergat ad venandum mundi vanitates, Interim calor intollerabilis i. e. temptatio diabolica eum arripit, quod quiescere non potest, quousque in aquis mundanis sit totaliter refrigeratus, ista refrigeratio est detrimentum anime et sic milites i. e. sensus sine custodia hominem demittunt, quocienscunque in aqua mundana balneari intendit. Sed de equo primo descendit, i. e. a fide errat, quia in baptismo firmiter deo promisit adherere et pompis diaboli abrenunciare, sed quam cito totaliter se in aquis mundanis involvit, fidem frangit et hoc est de equo descendere. Deinde deposuit vestes i. e. virtutes, quas in baptismo recepit, et sic nudus miser in mundi vanitatibus jacet. Quid est faciendum? Certe ut alius scilicet prelati,

pokore je zdaj konec in za grehe je zadoščeno, odslej boste ubogali njega, jaz pa vas izročam v božje varstvo.« In naenkrat jim je izginil izpred oči. Cesar pa se je zahvalil Bogu ter nato mirno živel ves čas svojega življenja ter izročil duha Bogu.

Dragi moji, tega cesarja lahko primerjamo s katerimkoli človekom, ki se je popolnoma prepustil svetu in se zaradi bogastva in časti povzdiguje v ošabnosti srca kot drugi Nabukadnezar, ki ni ubogal božjih zapovedi. Pokliče viteze, to je čute, in se odpravi na lov za nečimrnostmi tega sveta. Preplavi ga neznosna vročina, to je hudičeva skušnjava, ki je ne more potešiti, dokler se popolnoma ne ohladi v vodah tega sveta. Ohladitev pomeni oslabitev duše in tako njegovi vitezi, to je čuti, pustijo človeka brez varstva, kadar se odpravi kopat v vodo tega sveta. Najprej stopi s svojega konja, to je, zablodi proč od vere, saj je pri krstu obljubil, da se bo trdno držal Boga in se odrekel hudičevim nečimrnostim, a takoj ko se ves potopi v vode posvetnosti, prelomi svojo obljubo – in to pomeni, da sestopi s svojega konja. Nato sleče svoja oblačila, to je kreposti, ki jih je prejel pri krstu, in tako nesrečnik leži gol v nečimrnostih tega

qui fidem et virtutes habet eum custodire, i. e. vestimenta recipere, quia prelato datur potestas solvendi peccatorem, quociens puro corde ad deum se convertit. Jovinianus cum de aqua exivit etc. Sic miser homo, cum de aqua mundana per dei gratiam intendit exire, nullam virtutem inveniet, quia omnes per peccatum perdidit, ergo habet materiam dolendi. Quomodo debent ergo virtutes recuperari? Certe ad domum militis primo debet pergere. Miles iste est ratio, que habet te flagellare, quia ratio dictat, quod quantum contra deum perpetrasti, in corde tuo hoc emendes, et ideo non poteris teipsum dicere imperatorem i. e. christianum quia opera christiani per peccatum perdidisti; ratio ergo te expellit ab omni vicio. Quid ergo est faciendum? Pergas ad castrum ducis scilicet ad conscienciam tuam propriam, que contra te graviter murmurat, donec reconciliatus deo fueris, immo in carcerem te ponit, hoc est in perplexitatem magnam, quomodo et per quam viam deo placere potes et [47] vulnera ab eo recipere i. e. cordis compunctionem, per quam sanguis i. e. peccatum exeat. Deinde ad palacium cordis tui pulsare, i. e. intime cogitare, quomodo et qua de causa contra deum deliquisti. Janitor i. e. voluntas, que est libera,

sveta. Kaj storiti? Nekdo drug, njegov predstojnik, ki ima vero in kreposti, s katerimi ga lahko varuje, torej prejme oblačila, saj je predstojniku dana moč, da pomaga grešniku, kadar se ta s čistim srcem obrne k Bogu. Jovinijan, ko je prišel iz vode, itd. Tako nesrečnež, ki sklene po božji milosti izstopiti iz svetne vode, ne bo našel nobene kreposti, ker jih je vse izgubil zaradi greha, ima torej snov za kesanje. Kako naj torej vrline ponovno pridobi? Vsekakor je treba najprej oditi v hišo viteza. Ta vitez je razum, ki te mora bičati, saj razum narekuje, da moraš vse, kar si storil proti Bogu, popraviti v svojem srcu, zato se ne moreš imenovati cesar, to je kristjan, saj si z grehom izgubil krščanska dela. Zato te razum izžene iz sleherne zablude. Kaj je treba torej storiti? Odpraviti se moraš v grad k vojvodi, to je k svoji lastni vesti, ki hudo godrnja proti tebi, dokler se ne spraviš z Bogom, saj te vrže celo v ječo, to je v veliko stisko glede tega, kako in na kakšen način bi lahko ugajal Bogu in od njega prejel rane, to je skesanost srca, skozi katero lahko izstopi kri, to je greh. Nato potrka na palačo svojega srca, to je temeljito premisli, kako in zakaj si grešil proti Bogu. Vrtar, to je volja, ki je svobodna, mora odpreti vrata tvojega srca in te popeljati v

ostium cordis tui habet aperire
 et te ducere ad primum statum,
 quem in baptismo recepisti.
 Canis, qui saltat, ut te occidat
 etc. est caro tua propria, per
 quam homo sepius occiditur,
 nisi deus impediret. Et falco in
 partica extra fenestram volat
 etc. i. e. potencia divina non
 tecum manebit quamdiu in mala
 vita jaces, nec uxor i. e. anima
 noticiam habebit tue salutis.
 Quid ergo est faciendum? Certe
 ut sis tractus ad caudam equi.
 Trahi per caudam equi nichil
 aliud est quam a principio
 vite usque ad presens, quid et
 quantum fecisti tantum dolere
 et satisfactionem perpetrare.
 Deinde postquam ista feceris
 perge ad heremitam i. e.
 discretum confessorem in foresta
 sancte ecclesie, et de omnibus
 quibus contra deum deliquisti
 pure confitearis clausa fenestra
 i. e. private, non ad laudam
 hominum sed ad tuum solamen,
 et statim deus et omnes angeli
 noticiam tui habebunt. Deinde
 facta confessione vestimentis i.
 e. bonis virtutibus poteris indui
 et ad palacium cordis tui secrete
 accedere et omnes sensus tui
 cum uxore i. e. anima noticiam
 habebunt, quia verus imperator
 i. e. bonus christianus factus es,
 et per consequens vitam eternam
 obtinebis. Ad quam perducatur ...

prvotno stanje, ki si ga prejel
 pri krstu. Pes, ki skoči, da bi
 te ubil in tako dalje, je tvoje
 lastno meso, po katerem človek
 pogosto izgubi življenje, če
 tega ne prepreči Bog. Sokol na
 drogu, ki odleti skozi okno in
 tako dalje – to je božja moč –
 pa ne bo ostal s tabo, dokler
 boš živel hudobno življenje,
 in tudi žena, to je duša, ne bo
 vedela za tvoje odrešenje. Kaj
 je torej treba storiti? Treba
 te je vleči s konjskim repom.
 Biti vlečen s konjskim repom
 ni nič drugega kot trpeti
 in zadoščevati od začetka
 življenja vse do danes za to, kaj
 in koliko si storil. Potem ko to
 storiš, pojdi k puščavniku, to
 je k molčečemu spovedniku
 v gozdu svete Cerkve, in pri
 zaprtem oknu, to je zasebno,
 priznaj vse, kar si zagrešil
 proti Bogu in se očisti, ne
 zaradi človeške hvale, ampak
 zaradi lastne tolažbe, in takoj
 te bodo spoznali Bog in vsi
 angeli. Potem se lahko po
 spovedi oblečeš v oblačila, to
 je v plemenite kreposti, in se
 skrivaj približaš palači svojega
 srca, kar bodo spoznali vsi
 tvoji čuti skupaj z ženo, to je
 tvojo dušo, saj si postal pravi
 cesar, to je dober kristjan, in
 boš zato dobil večno življenje.
 Naj nas k njemu pripelje ...

Motiv je bil svoj čas izredno razširjen, tako zelo, da ima svojo številko v mednarodnem indeksu pravljic, kjer je znan kot Aarne-Thompson-Uter 757, »Kazen za cesarjevo ošabnost«.⁵⁶ Poleg zapisa v *Gesta Romanorum* so izpričane številne druge variante, med drugim livonska, latvijska, litovska, karelijska, islandska, španska, nemška, madžarska, malteška, češka, slovaška, makedonska, bolgarska, poljska, ruska, beloruska, ukrajinska, judovska, kirgiška, sirska, indijska, kitajska, dominikanska in gvinejska. V osnovi izhaja iz svetopisemske zgodbe o kralju Nebukadnezarju (Dan 3,31–4,34), ki se je navduševal nad svojim bogastvom in slavo svojega veličastva, ko je nenadoma izgubil oblast, »od ljudi je bil pregnan, jedel je travo kakor govedo, rosa neba je močila njegovo telo« – nato pa je spet dobil svoj kraljevski položaj.⁵⁷ V judovskem izročilu so zgodbo o nenadnem vladarjevem padcu in kasnejši vrnitvi na prestol pripisovali tudi kralju Salomonu. V nekem midrašu je angel, ki je prišel iz nebes, prevzel njegovo podobo ter zavladal v Jeruzalemu, pravi Salomon pa je zaman prepričeval ljudi pred palačo, da je vladar on. Odgovarjali so mu, da se mu meša, saj vendar vidijo, da je Salomon ta, ki sedi na prestolu.⁵⁸ V Talmudu je pripoved spet nekoliko drugačna, tam namesto Salomona ne zavlada angel, temveč demon Asmodej.⁵⁹ Od tam se je motiv znašel celo v Koranu, kjer sura 38,34–35 mimogrede omeni: »Preizkusili smo Salomona in dali na njegov prestol privid, on pa se je skesano vrnil k Bogu in dejal: Gospod moj, odpusti mi.«

V kasnejših stoletjih je sledila vrsta literarnih obdelav. Štajerski plemič in pesnik Herrand Wildonski (zet Ulricha Lichtensteinskega, ki je ohranil slovenski verz »Buge waz primi, gralva Venus«), je sredi 13. stoletja spesnil *Minnesang* z naslovom *Von dem blôzen keiser* [O nagem cesarju]. Geoffrey Chaucer je okrog leta 1400 zgodbo vključil v »Menihovo pripoved« v *Canterburyjskih povestih*. Hans Sachs, mojster pevec iz Nürnberga, je leta 1549 pesem zgodbo natančno upesnil v eni svojih *Meisterlieder*, nato pa 1556 objavil še komedijo *Julianus, der Kaiser im Bad*, kjer je namesto Jovinijana nastopal njegov predhodnik

56 Uther, *Types of International Folktales*, 415.

57 Odmev motiva je tudi v noveli Draga Jančarja »Prerokba«, kjer se na stranišču jugoslovanske vojašnice nenadoma pojavi nespoštljiv grafit, usmerjen proti maršalu. Osrednji lik zgodbe, »Trule«, mladi profesor klasične filologije iz Beograda, je posnet po avtorjevem prijatelju Primožu Simonitiju, ki ga je neki oficir v JLA dražil, da je »profesor trulih jezika«; prim. Movrin, »Zmajski most Primoža Simonitija«, 35.

58 *Pesikta de-Rav Kahana* 26.2 iz 5. stol. po Kr.; Liptzin, »Solomon's Humiliation«, 11 in nasl.

59 Gittin 68b.

na prestolu, rimski cesar Julijan. V ruskem izročilu se Jovinijan pojavi kot Evinjan, kasneje je njegovo vlogo prevzel car Agej in še kasneje Dimitrij Rimski, v srbskem car Asa.⁶⁰ Tudi v slovanskem svetu je motiv pritegnil velika literarna imena; Rus Lev Tolstoj mu je posvetil dramo *Agej* (1886), Ukrajinec Vasil Ščurat pesnitev »Povist' pro carja Aggeja« (1894), njegov rojak Ivan Franko zgodbo »Opovidannja pro carja Aggeja« (1900).⁶¹ Nemški pesnik August Friedrich Ernst Langbein je v začetku 19. stoletja objavil pesem »Pravljica o kralju Luthbertu«, »Märchen vom König Luthbert«, kjer mu je za model odstavljenega kralja služil kar Napoleon, ki je izgubil svoj cesarski prestol in se znašel na Elbi. William Morris, ki je s svojo rabo okvirne pripovedi kasneje vplival na J. R. R. Tolkiena, je zgodbo »Ponosni kralj« leta 1868 vključil v svoj ep *The Earthly Paradise* [Zemeljski paradiz]. (»Then swelled his vain, unthinking heart with pride / Until at last he raised him up and cried: / What need have I for temple or for priest? / Am I not God, whiles that I live at least?«) Njegov ameriški sodobnik Henry Wadsworth Longfellow je dal za protagonista kralja Roberta Sicilskega, brata cesarja in papeža (»Robert of Sicily, brother of Pope Urbane / And Valmond, Emperor of Allemaine / [...] On St. John's eve, at vespers, proudly sat / And heard the priests chant the Magnificat«) ter zgodbo vstavil v svoje *Tales of a Wayside Inn* [Povesti iz obcestne krčme] (1863).

Kasneje je bilo predelav še več, pretresljiva je denimo izraelska opera *Asmodej* (1971) s temačnimi podtoni totalitarizmov 20. stoletja, ki sta jo napisala skladatelj Josef Tal in libretist Israel Eliraz. V njej se omikani vladar sam umakne demonu Asmodeju, ki trdi, da si ljudstvo bolj kot kulture, glasbe, vere in trajnega miru v resnici želi spopadov in zavojevanj. Kralj mu oblast prepusti za eno leto, češ da ga bo razvoj dogodkov postavil na laž. Asmodej takoj vzpostavi vojaško diktaturo, ljudje pa se hitro navadijo na vojno, okrutnost, umore, krivico in razvrat. Ko se pravi kralj čez leto dni vrne, ga vojska obtoži izdaje, filozofi in teologi jo podprejo – in miroljubnega kralja ubijejo. Asmodej navdušen odide, ljudstvo pa začne trditi, da demona nikoli ni bilo.⁶²

Že proti koncu 19. stoletja so raziskovalci pokazali tudi na medsebojne vplive posameznih različic besedila.⁶³ V grobem jih delijo na vzhodno

60 Dahlke, *Das Sujet*; Vitić, »Tri varijante jedne stare priče«.

61 Dahlke, *Das Sujet*, 104–28.

62 Liptzin, »Solomon's Humiliation«: 12 in nasl., podrobnejšo bibliografijo k posameznim inačicam ponuja Tomkowiak, »Jovinian«, 663 in nasl. Še nekaj manj znanih paralel navaja Lee, »Pride, Queen of the Sins«.

63 Varnhagen, *Ein indisches Märchen*. Posebej o nemški recepciji Eichenberger, *Geistliches Erzählen*, 267–342, v obsežnem razdelku »Das Beispiel des Königs im Bad«.

in zahodno skupino, pri čemer je za vzhodno značilen cesarjev dvom v starozavezni odlomek iz 1 Sam 2,7, »Gospod deli uboštvo in bogastvo, ponižuje, pa tudi povišuje«, za zahodno pa njegov odpor do novoza-veznega verza Lk 1,52, »Mogočne je vrgel s prestolov in povišal je nizke«. ⁶⁴ Po tej razdelitvi spada dramsko razdelana verzija v *Gesta Romanorum* v vzhodno skupino. Kot primer latinskega teksta zahodne skupine se najpogosteje navaja zgodba, ki jo je ohranil dominikanec Antonin iz Firenc (1389–1459), spodnje besedilo je povzeto po Varnhagenu:

Unquam legitur de quodam tyranno superbo, qui, cum audisset pluries decantari in ecclesia illud »Dispersit superbos mente cordis sui; deposuit potentes de sede et exaltavit humiles«, vocavit clericos et mandavit eis, ut deberent radere de libris suis illos versus, quia falsi erant, dicens de sede sui dominii a nullo posse deponi. Cui cum econtra dicerent, non acquiescebat. Sed sic humiliatus fuit. Accidit ut quadam die iret ad balneandum, secum magna comitiva. Cumque dimissis vestibus solus fuisset balneum ingressus, inde ad modicum angelus domini apparuit in effigie illius domini, quasi exiens de balneis nudus. Cumque omnes estimarent illum dominum esse suum, reindutum associantes omnes cum eo redeunt ad civitatem et ad domum, vero domino remanente in balneis. Transactaque aliqua morula exiens de balneis nudus neminem invenit, nec etiam suos pannos, sed quosdam miseros et conscissos.

Bere se, da je nekoč neki ošabni vladar, ki je, ko je večkrat slišal v cerkvi, kako so peli odlomek »Razkropil je vse, ki so napuhnjenih misli; mogočne je vrgel s prestola in povišal je nizke«, poklical duhovnike in jim ukazal, naj te vrstice izbrišejo iz svojih knjig, češ da so lažne; rekel je, da ga nihče ne more vreči s prestola njegove oblasti. Ko so mu ugovarjali, se ni strinjal z njimi. Toda bil je ponižan, takole. Zgodilo se je, da je nekega dne šel kopat s številnim spremstvom. Ko je odložil oblačila in šel v kopel, se je v naslednjem hipu prikazal Gospodov angel v podobi tega gospoda, kot bi gol prihajal iz kopeli. Ker so vsi mislili, da je to njihov gospod, so ga oblekli in ga skupaj pospremili nazaj v mesto in domov, medtem ko se je pravi gospodar še vedno kopal. Čez čas je gol prišel iz vode in ni našel nikogar, tudi svojih oblačil ne, samo nekaj siromašnih in raztrganih cunj.

64 Tomkowiak, »Jovinian«, 661.

Cumque alios non haberet in promptu, illos indutus, furore repletus contra familiam suam quia eum dimiserant, revertitur ad civitatem et incipit interrogare janitores de familia sua, nominando nunc unum, nunc alium, conquerendo quomodo eum fuerant ausi ita dimittere solum. Illi vero qui viderant angelum in forma ejus reversum domum cum comitiva, quem dominum credebant, videntes hunc male indutum, reputant eum unum fatuum, qui faceret se dominum ex fatuitate, et sic deridendo loquebatur cum eo, sicut fit cum fatuis. Turbatur iste magis et miratur. Vadit ad palatium et multi cum eo deridendo. Cumque ab aliquibus maturioribus diceretur, quod dominus civitatis erat in palatio et quod ipse errabat, et ideo non diceret talia, ille attonitus et prae admiratione quasi alienatus dicit: »Quid est quod dicitis? Non cognoscitis me dominum vestrum, qui egressus paulo ante de civitate ivi ad balnea? Quomodo ergo dicitis, dominum esse in palacio? Qui est iste dominus alius quam ego?« Fiunt haec nota angelo, qui dominus putabatur. Qui ad sui humiliationem majorem fecit eum vocari, ut sic loquendo coram aliis irrideatur. Et ille dominus male indutus, videns angelum ab omnibus haberi ut dominum et se contemni, dicit quomodo ipse est dominus

Ker drugih ni imel pri roki, si je oblekel te in se besen na svoje, ker so ga zapustili, vrnil v mesto ter začel povpraševati pri svojih vratarjih, zdaj pri enem, zdaj pri drugem, ter se pritoževati, kako so si ga drznili kar tako pustiti samega. Ti pa, ki so videli angela v njegovi podobi, kako se je vrnil domov s spremstvom, in so ga pri tem imeli za gospodarja, so tega razcapanca imeli za nekakšnega norca, ki se v svoji norosti dela gospoda, zato so se z njim pogovarjali tako posmehljivo, kot se to počne z norci. Tako se je še bolj vznemiril in začudil. Šel je k palači, z njim pa vrsta teh, ki so se mu posmehovali. Ko mu je nekaj resnejših ljudi reklo, da je vladar te dežele v palači in da je sam blodnjav ter naj zato ne govori takšnih stvari, je osupel in zaradi začudenja malodane zmeden rekel: »Kaj sploh govorite? Me ne prepoznate kot svojega gospoda, ki sem se malo prej odšel iz mesta kopat? Kako torej lahko rečete, da je gospod v palači? Kdo je ta drugi gospod, če nisem jaz?« To je prišlo na ušesa angelu, ki so ga imeli za gospoda. Dal ga je poklicati, da bi ga še bolj ponižal, ko bi govoril vpričo drugih in bi se mu posmehovali. Ko je slabo oblečeni gospodar videl, da imajo angela vsi za gospoda, medtem ko njega zaničujejo, je povedal, da je vladar on, da so

civitatis et quomodo dimissus fuerat in balneis, ne etiam suas vestes invenerat, et quod miratur, quomodo ipse teneat dominium civitatis, quod suum erat. Omnesque in risum convertebat. Demum angelus vocavit eum solum in cameram et reduxit sibi ad mentem superbiam suam, qua usus pluries fuit in verbis dicens se non posse de sede deponi et ideo illos versus debere abradi, ostendens sibi manifeste per experientiam quomodo in brevi inperceptibiliter fuerat sede non solum privatus, sed fatuus a cunctis reputatus; et ideo disceret humiliari et non superbire. Qui recognoscens peccatum suum indutus ab angelo vestibis suis, ipso disparente, egressus de camera receptus est a suis ut dominus, narrans gesta per angelum.

ga zapustili med kopanjem ter da ni našel niti svojih oblačil – ter da se čudi temu drugemu, ki se je polastil oblasti v deželi, čeprav je bila njegova. Vsi so planili v smeh. Slednjič ga je angel poklical samega v sobo in mu priklical v spomin njegovo ošabnost, s katero se je tolikrat postavljaj, češ da ga ni mogoče vreči s prestola in da bi bilo treba tiste vrstice zato izbrisati, ter mu z njegovo lastno izkušnjo jasno predočil, kako je bil v trenutku ne le prikrajšan za prestol, ampak so ga vsi imeli za norca; in da naj se zato nauči biti ponižen in ne ošaben. Ta je priznal svoj greh in ko ga je angel spet oblekel v njegova oblačila ter izginil, je prišel iz sobe, njegovi pa so ga sprejeli kot gospoda, ko jim je pripovedoval o tem, kar je storil angel.

Iz teh dveh besedil si je mogoče že ustvariti vsaj okvirno predstavo o igri, ki se je 11. septembra 1706 odvijala na odru v Rušah. Besedilo vzhodne različice, ohranjeno v *Gesta Romanorum*, ima velik dramski potencial. Dinamično dogajanje na dvoru, cesarjeva kopel in nato tavanje od enega do drugega vratarja, pa arhetipski prizori s cesarico, psom in sokolom ter slednjič s puščavnikom in angelom, vse to bi bilo z ustreznimi kostumi množicam gledalcev lahko v dobršni meri razumljivo celo brez natančnega razumevanja besedila. Zlahka si je mogoče predstavljati, kako bi prizor z golim cesarjem, ki se smuka po odru, občinstvo tudi nasmejal. Po drugi strani pa je iz zahodne različice, ohranjene pri Antoninu iz Firenc, povsem jasno, zakaj so se v Rušah odločili za uprizoritev tega motiva ravno ob Marijinem prazniku. Celotno dogajanje v tej različici temelji na odlomku Lk 1,52, torej na odlomku iz Marijine hvalnice Bogu, ko med nosečnostjo obiše svojo prav tako nosečo sestrično Elizabeto (Lk 1,46–55). Marijin *Magnificat*

gre v klementinski Vulgati, ki je bila dijakom v Rušah iz liturgije še kako domača, ter v njenem slovenskem prevodu takole:

Et ait Maria:
Magnificat anima mea
Dominum;
et exsultavit spiritus meus in
Deo
salutari meo,
quia respexit humilitatem
ancillae suae.
Ecce enim ex hoc beatam me
dicent omnes generationes,
quia fecit mihi magna, qui
potens est,
et sanctum nomen eius.
Et misericordia eius a progenie
in progenies timentibus eum.
Fecit potentiam in brachio suo,
dispersit superbos mente cordis
sui.
Deposuit potentes de sede, et
exaltavit humiles.
Esurientes implevit bonis
et divites dimisit inanes.
Suscepit Israel puerum suum,
recordatus misericordiae suae,
sicut locutus est ad patres
nostros,
Abraham et semini eius in
saecula.

In Marija je rekla:
»Moja duša povečuje Gospoda
in moj duh se raduje v Bogu,
mojem Odrešeniku,
kajti ozrl se je na nizkost svoje
služabnice.
Glej, odslej me bodo blagrovali
vsi rodovi,
kajti velike reči mi je storil
Mogočni
in njegovo ime je sveto.
Njegovo usmiljenje je iz roda v
rod
nad njimi, ki se ga bojijo.
Moč je pokazal s svojo roko,
razkropil je tiste,
ki so ošabni v mislih svojega
srca.
Mogočne je vrgel s prestolov in
povišal je nizke.
Lačne je napolnil z dobrotami
in bogate je odpustil prazne.
Zavzel se je za svojega
služabnika Izraela
in se spomnil usmiljenja,
kakor je govoril našim očetom:
Abrahamu in njegovemu
potomstvu na veke.«

Fidel Rädle, izdajatelj in prevajalec neolatinske drame z Jovinijanovim motivom,⁶⁵ ki se je z integralnim besedilom ohranila iz 17. stoletja, izpostavlja, da gre za kompleksno besedilo, v katerem se prepleta vrsta antitetično zastavljenih motivov. Nasprotje med videzom in bistvom (*Schein und Sein*), med gledališčem in resničnostjo, je ves čas v samem jedru zgodbe. Potem je tu nasprotje med samoprevaro, zaslepljenost-

65 Rädle, Georg Bernardt SJ: »Jovianus«. Oblika *Jovianus* (kot je bilo rimskemu cesarju tudi v resnici ime) je v virih pogostejša kot *Jovinianus*.

jo, in spoznanjem; pa med zablodo in krivdo ter spreobrnjenjem. In slednjič gre za nasprotje med ničevostjo, *vanitas*, in tistim, kar res šteje; ter med izmuzljivostjo posvetnega, kjer vlada izdajalska Fortuna, ter trajnostjo presežnega, ki jo določata Bog in njegova skrb za človeka.⁶⁶

Glede na trenutno dostopne vire je še nemogoče reči, kako je bila uprizoritev v Rušah zastavljena v podrobnostih. Perioha – torej gledališki list z vsebino in seznamom nastopajočih – se ni ohranila in vsebine ni mogoče rekonstruirati v enaki meri kot denimo pri ljubljanskih jezuitskih predstavah v Dolničarjevi zbirki.⁶⁷ Pač pa se je ob kreativnem razmišljanju o tem mogoče vsaj opreti na periohe šolskih predstav o Jovinijanu iz južnonemškega prostora, ki sodijo v podoben časovni okvir. Kar šest – iz Dillingena leta 1642,⁶⁸ iz Freiburga leta 1649,⁶⁹ iz Halla leta 1653,⁷⁰ iz Konstancce leta 1697⁷¹ ter iz Mindelheima⁷² in Ingolstadta⁷³ leta 1716 – je v reprodukciji navedenih spodaj in ponujajo čisto konkretne primere za uprizoritev, razdelitev na prizore in posamezne vloge.⁷⁴ Čeprav se med seboj v marsičem razlikujejo, je iz tega, kar jim je skupno, mogoče sklepati tudi na okvirno vsebino odrskega dogajanja v Rušah v septembru leta 1706.

Ohranjeni so celo podatki za nekaj uprizoritev v relativni bližini Ruš. V Zagrebu so spomladi 1636 na oder postavili igro *Jovinianus Imperator*:

66 »Der Sturz zum Heil«, 6o in nasl.

67 Deželak Trojar, »Vloga perioh ali sinops«.

68 *Joviani superbia castigata et comica periphrasi in scenam producta* (Dillingen: Typographia academica, 1642).

69 *Ironia vitae humanae, in welcher der Fehler und Irrthumb der verloffenen und jetzigen Zeitten in Joviano einem Übermuetigen Koenig / zu Schaw: und Beyspil Hohen und Nideren Staenden / wie man sich vor Gott solle demuetigen / fuergestellt* (Freiburg: Theodor Meyer, 1649).

70 *Superbia correcta oder Gedempte Hoffart* (Innsbruck: Michael Wagner, 1653).

71 *Fortunae summa in ima, imaque in summa volventis lusus, sive, exhibitio autumnalis miram metamorphosin in Joviano imperatore expressam tractans* (Konstanca: Franz Xaver Straub, 1697).

72 *Superbia humilitate correcta in Joviano rege exhibita* (Mindelheim: Adolph Joseph Ebel, 1716).

73 *Jovinianus, in einem Schauspiel vorgestellt von den studierenden Jugend defß Churfürstlichen Academischen Gymnasii der Gesellschaft Jesu zu Ingolstatt* (Ingolstadt: Thomas Graß, 1716).

74 Zbirka perioh, ki jo je objavila Elida Maria Szarota, *Das Jesuitendrama*, navaja v zvezku 1.2, 1323–1361 drame, uprizorjene leta 1642 v Dillingenu, leta 1653 v Hallu in leta 1716 v Ingolstadtu ter Mindelheimu; periohi iz Freiburga in Konstancce sta dostopni v digitalnih zbirkah knjižnic v Zürichu in Münchnu.

Sub initium veris in publicum theatrum productus *Imperator Jovinianus*, qui ob nimium fastum hominum divumque contemptor, dum in balneo lavaret, Angelo in simili Caesaris forma ejusque personam simulante, Imperio privatus, pro deliro habitus, ostiatim mendicare coactus est, donec agnosceret omnipotentem esse, qui deponit potentes de sede. Tandem mendicitate contritus, ab eodem Angelo divinae sententiae seriem exponente in thronum repositus didicit humiliter de se sentire.

V začetku pomladi so v javnem gledališču igrali predstavo *Cesar Jovinijan*. Ta je zaradi pretirane ošabnosti preziral ljudi in bogove. Ko je bil v kopeli, ga je angel, ki je prevzel podobo in osebnost cesarja, odstavil z oblasti. Imeli so ga za blaznega in bil je prisiljen beračiti od vrat do vrat, dokler ni spoznal, da je vsemogočen Tisti, ki je mogočne vrgel s prestola. Ko se je slednjič kot berač spokoril, mu je isti angel razložil potek božje sodbe in ga znova posadil na prestol, saj se je naučil o sebi razmišljati s ponižnostjo.⁷⁵

V jezuitskem kolegiju v Celovcu so igro *Joviniani superbia caelitus humiliata* predstavili leta 1674.⁷⁶ Predstavi s podobnim naslovom sta izpričani še v danes slovaških mestih Skalica (*Jovinianus rex* leta 1738) in Košice (*Jovinianus* leta 1746).⁷⁷ In leta 1762 so predstavo *Punita Joviniani arrogantia* igrali v Varaždinu.⁷⁸

Reči je torej mogoče nekaj drugega – tudi za igre, o katerih poroča Ruška kronika, velja, kar je Ivan Grafenauer opozoril pri drugačnem drobcu porajajočega se dramskega izročila, omenjenem že zgoraj v uvodu: »Ta stara velikanočna pejsen«, torej »Nas gos̃pud ye od smerti Ńtwal« iz Stiškega rokopisa, bi ostala nerazumljena brez upoštevanja evropskega konteksta – več ducatov inaič istega besedila, ki jih je mogoče najti onkraj slovenskih narodnostnih meja.⁷⁹ Požar v župnišču v Rušah je imel za današnje razumevanje tamkajšnjih dramskih predstav uničujoče posledice, vendar to ne pomeni, da se je treba preprosto sprijazniti z mislijo, da o takratnih predstavah ne vemo ničesar. Ruška šola in njen oder nista delovala v izolaciji, njun samoumevni kontekst je bila evropska *res publica literaria* z razvejano mrežo šol, odrov in

75 Staud, *A magyarországi jezsuita iskolai*, 3.217.

76 Drozd, *Schul- und Ordens theater*, 216. Na to in ostale igre v regiji me je prijazno opozoril Neven Jovanović: *isthoc officio gratiam iniiit apud me maximam*.

77 Staud, *A magyarországi jezsuita iskolai*, 4.126.

78 Ibid., 3.302.

79 Grafenauer, »'Ta stara velikanočna pejsen' in še kaj«: 89 in nasl.

predvsem knjig. Odgovor na Glazerjevo resignirano razmišljanje o tem, kako »sta prav ta doba in to področje zastopani posebno pičlo in bi vsak donesek bil dobrodošla dopolnitev«, se zato ne skriva več le v Rušah ali v njihovi okolici, temveč v mejah te prostrane literarne skupnosti.⁸⁰

80 Glazer, »Verske igre v Rušah«, 147; prim. tudi Bloemendal, »Central and Eastern European Countries«.

J O V I A N I
SVPERBIA CASTIGATA

E T

COMICA PERIPHRAZI

In Scenam producta

A

IVVENTVTE ACADEMICA
DILINGANA

A N N O

M. DC. XLII.

XV. Octob.

EX TYPOGRAPHIA ACADEMICA.

IOVIANVS Rex omni fortunæ apparatu instruissimus, paulatim, vt assolet, ex affluxu caducæ felicitatis in amorem sui, & Numinis contemptum defluxit immodicum: Sacra omnia perinde habuit, risit, dedit pessum. Et huius impietatis suæ heredes etiam filios voluit, quos in omnem licentiâ improbè finxit. Ædes subinde præteruectus sacras cùm audisset in cantico illo Mariano, *Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles*; exclamat cum cachiuno profanus scurra, Viderim Herculem, qui Iouiano clauum regni sui extorqueat? Verùm non multò post cùm sui securus balneatum concessisset, Genius cœlestis mores, vestitum, & vultus indutus regios Iouianum se aulæ exhibuit ipsissimum. Deducitur in regiam, imperat. Redit interea balneator ille improbus ex thermis seminudus, desertus, incognitus, nec minando nec blandiendo persuasurus se aulæ Iouianum. Ita infelix patrimonio suo excidit, & tamdiu calamitosissimè exulauit, donec impietatem & superbiam dedecus reum se Numini & orbi stitit, & postliminium regni sui impetrauit.

Eil Iouianus der König gar zu
 groß vnd glückselig war / hat er sich / wie
 mehrmalen geschribet / sein grosse Macht /
 vberhäuffte Reichthumb / vnd langwäri-
 gen Wolfand dahin verleiten lassen / daß
 er sich zwar selbst auß blinder Lieb sehr
 hoch gehalten / Gott aber vnd alle andere
 Menschen verachtet. Massen er dann al-
 le Göttliche vnd Weltliche Rechte vnd Satzungen für ein Ge-
 spött gehalten / vnd mit Füßten getreten. Vnd damit seine Kin-
 der mit etwan auß dem Geschlecht schlagen möchten / ließe er dies
 selbige auch zu aller Bosheit zeitlich vnd gleich in der Jugend
 abrichten. Einmahl begab sich daß er in einer Kirchen / im
 fürüber Reisen / disen Vers auß dem Magnificat singen hörte:
 Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Er hat ab-
 gesetzt die Gewaltige von dem Stuel / vnd erhaben die Demü-
 tige. Warauff er mit hefftigem Gelächter gegen seinen Auff-
 wartern sich hörsch verlauten lassen: Er möchte den jenigen
 Helden sehen / der ihn Iouianum auß dem Königlichen Thron
 heben vnd absetzen kundte. Vnzuchtst hernach gehet er ins Bad/
 vnd weiln er daselbst die Königliche Kleider ab- vnd von sich ge-
 legt / nimbt solliche ein Engel sambt der Gestalt Iouiani an sich/
 vnd richtet sich in alle seine Geberden so meisterlich / daß er von
 weniglich für den Iouianum angesehen vnd gehalten / in die
 Königliche Residenz begleitet / vnd also der König bedient wor-
 den. Inzwischen hette der ander Gettlose Spöttler außgeba-
 det / vnd weiln die Königliche Kleider hinweg / kombt er halb
 nackende gen Hof / kan aber in so schlechtem Aufzug einigen
 Menschen nit bereden / daß er Iouianus der König wäre. Wird
 demnach seines Königreichs entsetzt / vnd muß in höchster Arm-
 seligkeit hin vnd wider streiffendt dessen so lang beraubt seyn / biß
 er sein sieligen Sinn gelegt / sein Hoffart vnd Vbermut vor Gott
 vnd der Welt bekennet / vnd also widerumb zum Reich erhaben
 worden.

P R O L O G V S

IN compendio denarrat rei gestæ seriem.

Bringe fürzlich für/ waruon in gegenwertiger Comædi solle gehandelt werden.

A C T V S I.

S C E N A I.

CEnius Ilygius sub decrepiti senis habitu in perniciem regie ab Orco mittitur, quem tamen Turbilus itidem cacodæmon-
adolefcentem indutus provinciâ eijcit tanquam imparem muneris, in quo ipse Turbilus succedit ad aulicorum indolem & interitum amulitatus nequam.

In höllischer Weisheit kommt in Gestalt eines alten Greißen in den Königlischen Hof / solchen zu unterlehen / weil ihn aber Turbilus ein anderer Teuffel der Sachen nit gewachsen zuseyn erachtet / tagt er ihn hinweg / vnd will solche Seel selbst / alß ihm vnder den Hoff. nren gewandterter vnd aufgemachter Schatz / In eines Adlichen Jünglings gestalt weit besser versetzen.

S C E N A II.

Iouianus coram Phanisco & Charino alijsq; aulicis se & potentiam suam immodicè iactat, applaudente aula, & flammæ oleum suggerente.

Iouianus machet sich vnd sein Königlische Macht bey Phanisco / Charino / vnd anderen Hoffleuten sehr groß / deme sie hingegen das Hülfflin auch meisterlich durch das Maul streichen / vnd machen den rollen König mit ihrem Schmachlen noch stolzer.

S C E N A III.

Diogenes Christianus Phaniscum sanguinis, vestium, & diuitiarum prærogatiuâ tumidum ludos facit, docetque hæc omnia si virtute & doctrinâ destituantur esse quidem Iubas, sed Leonem tegere Arcadicum.

Diogenes ein Christ reißt mit Phanisco / der sich seines Geschlechts / Kleider / vnd Reichthums halber gar groß beduncket / das Gespöck / vnd gibe ihm zu unterlehen / daß dieses alles ohne Tugend vnd Werck heit ihm Phanisco nit anderst als einem Esel ein Löwenhaut anstunde.

SCENA IV.

S C E P A I V.

Charinus eiusdem farinae Thraso vltiori sarcasmo à Diogene, vapulat, adducta in medium vanissimâ quorundam aulicorum viuendi ratione.

Noch besser mache es gemeldter Diogenes mit dem Charino / der auch Pharisai Maaren war / vnd gibt ihm die beste / in dem er etlicher Hoffenten lächerliche Sitten / liederliches Leben / vnd Eitelkeit / durch etliche Muster sein meisterlich beschreibet.

S C E N A V.

Angelus Custos superbiam ex ignorantia sui profectam ait aulicis esse perquam familiarem, quia hi frequentius se intuentur non, quâ latent, sed quâ patent ornati splendide. Iouiano inde Clienti suo ob fastum & diuorum contemptum ruinam ominatur.

Iouiani Schutengel lehrt daß die Hoffart auß dem / daß man sich selbst nicht erkennen will / entspringe / vnd demnach bey den Hoffenten / als welche gemeinlich öfter auff ihre Kleider vnd Herkommen / als in das Gewissen sehen / sehr gemeln seye / deuter darbey fermer an / es dürffte mit Iouiani Regierung in die hant keinen Bestand haben.

S C E N A V I.

Hegio ebrius cum Tyndaro viarum duce luculentam exhibet, scenam; salubrem tamen Iouiano si ex huius vitij seditate metiri turpitudinem suam veller, quâ Hegione etiam ebrio non erat inferior.

Neglo blindt voll hest mit Tyndaro seinem Beweiser ein wunderbarliches Spil / vnd legt die Art der Truncktheit weniglich für die Augen / welches Iouiano Gelegenheit sein alzne Blind. vnd Thorheit zuerkennen an die Hand hette geben können.

S C E N A V I I.

Iouianus dum denuo sui encomiasten agit in Hegionem adhuc crapulam in via digerentem incidit, cuius etiam vigilantis somnia aliquamdiu arbitratus, iubet denique hominem, ita vt erat, ebrium regio ornatu excosi, & denuo sobrium pro Imperatore accuratissime haberi, illusurus deinde temporario regi, ipso dese, & sui regni æternitate securus.

In dem sich Iouianus widerumb selbst den daffter herfür strecke / sihet er vngesahr Neglonem den vollen Zapffen auff dem Weg ligen / hört ein weil seinen Phantaseyen zu / vnd besitche endlich / daß man

ihn also toll und voll Königlich kleiden/ vnd / nach dem er außgenüch-
 rete / in allem gleicher Gestalt tractieren solle / damit er hernach auß des-
 sen so kurzer Regierung das Gespöht treiben möchte / gleich als wann
 er seines Königreichs auff ewig versichert wäre.

ACTVS II.

SCENA I.

Hegio sui ignarus, extemporarius Imperator aulâ proreptat. &
 seipsum in examen vocat. Inde vbi totius aulæ erga se obseruantiam
 & constantia officia deprehendit, credit Hegionem se vel nunquam
 fuisse, vel quocunque tandem fato non ampliùs esse; itaque foro
 feruit, & per Palæstrionem & Ligurionem regiam ad seruitia pu-
 blica imperio suo euocat.

Hegio der newgebachne vbernächtige König kan sich selbst in der
 neuen Königlischen Tracht nicht kennen / schleicht allgemach auß der
 Residenz herfür / besieht vnd besinnet sich hin vnd wider / nach dem
 er aber vermercket / daß alles Hofgesind ihm gehorsambist auffwartet /
 bedunckt er sich endlich auch keinen Vawren / schickt sich derhalben in
 Vossen / vnd laßt allen Hofseuten durch Palæstrionem vnd Ligurionem
 ernstlich zum Dienst ansagen.

SCENA II.

Prodeunti aulæ Hegio Homagium offert: inde musicè saluta-
 tus vocem & pedes ad numeros soluit. Regni insignia elegans reci-
 pit. Deducitur in regiam pompâ spectabili, vbi Menalcam & Mal-
 chum obuios rusticos de pristina notitia & cōsuetudine interpellan-
 tes cum stomacho repellit.

Hegio nimbt den gangen Hofstab in Pflichten / worauff ein anseh-
 liche Music gehalten wird; darein auch Hegio singet / vnd weilen ihm
 die Füß hupffend werden / thut er ein hößliches Tänzlein. Empfangt
 darauff die Königlische Kleinodien / vnd in dem man ihn mit großem
 Geprång widerumb in die Residenz begleitet / werden vnder wegs
 zween Vawren Menalcas vnd Malchus / die viel von alter Kunds-
 schafft sagen wolten / von ihm heffelig vnd mit Zorn abgewisen.

SCENA III.

Sceparnio, Trachalio, cum Lucio, & Iulio liberis proscriptiâ
 Iouiano per summum nefas, iniuriam suam DEO queruntur, cum
 aures

aures regias fastus & impietas iam pridem oclusisset. Exulant deinde non admodum inuiti, quia DE O patientiâ suâ propinqui, & remoti à corruptelis regis & regiz.

Sceparnio vnd Trachalio / welche Iouianus sambe ihren Kindern Lucio / vnd Julio ins Elend verlegt / klagen Odt ihr Noth / allweilen sie bey dem stolzen vnd Gottlosen König kein Gehör haben möchten. Trösten sich doch in ihrem Elend dessen / daß sie gehabter Gedult halber bey Odt in Gnaden zu seyn verhoffen / zumahl auch des Königs vnd ganzen Hofes ärgerliches Leben nicht länger ansehen müssen.

S C E N A I V.

Palæstrio narrat Hegionis elegantias domi & in mensa exhibitas, quas cum Sardonio risu persecutus esset Iouianus, iubet missum denovo inebriari, & vestitum rusticè vico publico restitui. Inde more suo ex pauperum contentu in suæ maiestatis & potentiz cōsurgit encomium.

Palæstrio erzehlt die schöne Hofwelt / deren sich Hegio ob der Tafel vnd sonst gebrucht hette. Als nun Iouianus der König genug darab gelacht / wird auff seinen Befehl der vermüthete König wider voll angefüllt / vnd in seinen alten Kleidern / an das Ort / da sie ihn newlichst voll gefunden / getragen. Woraus dann Iouianus mehrmalen Gelegenheit genommen / die Arme zu erachten / sich selbst aber vnd sein Reich prächtig herfür aufzuziehen.

S C E N A V.

Iouianus cum à Phanisco intellexisset exules nuperos DEVM pro regis incolumitate precatos esse, vehementer indignatus, præter multa in superos conuitia, ait, regnum suum abundè Iouiano fulciri, nec precario indigere tibicne. Templum inde prætergressus cum audiret illud Mariani cantici oraculum, Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles, risit infelix momus lepidam scilicet catastrophem, certè in se non possibilem: Ephebiū deinde Turbilo deprauandum commendat.

Daß die newlich Vertriebene dennoch vmb Iouiani beständige glückliche Regierung Odt angeruffen / vernimbt er von Phanisco in höchsten Wranaden / sagt neben andern Gottlästerungen: Sein Reich were an sich selbst stark genug / vnd also beschaffen / daß alle frembde / auch Götliche Hülff / solches weiter zu wunderbaren gang vnnöthigen.

vonnöthen. Hört bald hernach / bey einer Kirchen fürgehends / darin
 nen-singen / Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Er hat
 abgesetzt die Gewaltige von dem Thron / vnd die Demüthige erhaben Die-
 hers schimpfflich in ein Gelächter / vnd laßt sich beduncken / daß sol-
 ches an ihm vnd seiner Regierung ja nimmermehr wahr gemacht wer-
 den kundre / befielt darauß dem Turbilo / solte ihm die Edelknaben zu
 aller Vüberey außs fleissigste abrichten.

SCENA VI.

Angelus Custos hactenus lusâ in Cliente operâ , seueriora
 prädicit, quæ improbum tumorem elidant, futurum scilicet regis
 exilium, & ineluctabiles calamitates.

Weil alle vom Schutzensel biß daher angewendte Mäße an dem
 Iouiano verlohren / will er ins künfftig etwas schärpffers gegen ihme
 verfahren. Sage vor / daß Iouianus vom Reich außgeschloffen / vnd
 in vilsältige Trübsalen gerathen / dardurch auch sein stolzer Muth ge-
 brochen / vnd er andere mores gelehrt werden solte.

ACTVS III.

SCENA I.

Turbilus personatus cacodæmon ex imperio regis ephēbos
 omnem pietatem dedocet, & sub prætextu aulicæ venustatis sacro-
 rum omnium contemptum animis ingenerat, & ad vltima flagitia stu-
 diosus erudit.

Turbilus der vermurrmere Teuffel bringt es mit den Edelknaben/
 des Königs Befehl nach / bald dahin / daß sie aller Gottesforcht ver-
 gessen / vnd vnder dem Schein der Höflichkeit alle Andacht vnd Fromb-
 keit meisterlich verschimpffen können / ja auch in den gewlichsten La-
 stern dem Lehrmeister nie vil beuor geben.

SCENA II.

Nicander præfectus ephēbij pueros anxie nequicquam conqui-
 rit, comperit inde ex Ascanio omnes ephēbos cum Turbilo regi a-
 stare, & Nicandri in seruitio regio segnitiei strenue accusare; vn-
 de indignatio regis, & carceres Nicandro immerito.

Nicander der Edelknaben Hofmeister sihet nach ihnen sorgfältig
 trüb / wird von Ascanio bekräftet / daß sie alle neben Turbilo dem Kö-
 nig

nig auffwarten / vnd Nicandrum als wann er in Königlichem Dien-
sten sehr sanmftig / hefftig verklagen / warüber er dann in des Königs
Wignad gerathen / vnd vnuerschuldt in Verhafft genommen wor-
den.

S C E N A I I I.

Palæstrio Hegionem in platea inter validos adhuc rhonchos
reperit excitat, & multa super amisso regno quiritantem, & for-
des modernas nausantem denuo ruri & stiuæ restituit.

Palæstrio hört Hegionem auff offener Gassen noch schnarchen/
weckt ihn auff / vnd obwolten ihm das so bald verlohrene Königreich noch
stark im Kopff umglenge / der schmutzige Damentütel aber vbel
in die Nasen riechen wolte / wird er doch widerumb zu seinem Pfueg
vnd Hacken gewiesen.

S C E N A I V.

Dromus vindictæ diuinæ seriem recenset, Iouianum scilicet
in balneis regni fecisse naufragium: dum Genius cælestis personam,
mores, & vestes regias indutus aulæ se regem ipsissimum exhibet,
proscripto Iouiano.

Dromus erzehlt wie artig Iouianum die Straff Gottes getrof-
fen / vnd er sein Königreich so geschwind verbader hette / In dem ein
Engel in dessen Gestalt / Geberden / vnd Kleidern bey dem Hofgesinde
für den König selbst sich angegeben / vnd Iouianum im Bad sitzen vnd
schweigen lassen.

S C E N A V.

Antioianus Angelus festiuè ex balneis domum deducitur,
iubet regiam Hilaria hodie viuere. Dum autem Palæstrio & Ligurio
dentes calceant, & orexinad nocturnum symposium excitant, pro-
rumpit Iouianus semitectus ex thermis moram, & fugam aulicorum
acerrimè insectatus. Ridetur, repellitur vt scurra insanus.

Antioianus der Engel wird auß dem Bad in die Königl. che
Wesdeng stettlich begleitet / vnd befielt man solle disen Tag zu Hof
meniglich ansehnlich tractieren. In dem sich nun Palæstrio vnd Ligurio
auch darzu stoffieren / ihre Zähne weisen / vnd ein appetit machen wol-
len

len / wüßte Iouianus in einem zerlumpten Kleidin auß dem Nachher-
für / tober sehr wider seine Hoffen / daß sie ihn so lang allein sitzen las-
sen / tragt aber nichts als Sport darvon / wird für einen wanwitz-
gen Lottersbuben schimpfflich abgewisen / vnd muß den Sport zum
Schaden haben.

SCENA VI.

Iouianus ad regiam peruolans ingentes iras in famulitium vo-
mit , imperat fores palatinas domino referari ; recipit à Milphio Ia-
nitore conuitia & verbera , tandem ægrè impetrat Phanicum
foras .

Iouianus laufft entzends gen Hof / schitter vor der Pforten all
sein Zorn vnd Gall auß wider die Hofdiener / will mit Gewalt / als Kö-
nig vnd Herr im Haus / eingelassen werden / wird aber von Mithrio dem
Thorwarten mit Schmachworten vnd Streichen vbel empfangen /
bringt endlich kaum sonst zu wegen / daß Phanicus zu ihm hermitz ge-
ruffen wird.

SCENA VII.

Phanicus stomachatus à sordido Lurcone de audientia se
compellari , acerbè multat hominem : Inde vbi etiam de regno &
de repetundis controuerti intelligit , Infanum execratur ; & dein-
ceps adhuc molestum pugno abigit .

Phanicus aller vnwüßsch daß diser so zerlumpre Schlüssel bey
ihm audienz haben wolte / fahrt ihn häßlich mit / vnd weil er höret / daß
er auch das Königreich anzusprechen sich gelassen lasse / hält er ihn gar
für vnflüchtig / will ihm auch endlich auff noch ferneres anbringen das
Gaußrecht weisen.

ACTVS IV.

SCENA I.

Nicander ex carceribus redux furit in Turbillum calumniato-
rem. & iuuentutis regie destructorem. Ille post carceris latens omnem
bilem in Nicandrum reuomit. Denique vtrinque ad gladios, frustra
inter-

intercedente Philtone & Palæstrione. Ludificatur Nicander etiam
altera vice à præstigiatore Turbilo.

Nicander seines Verhaffts besetzt laßt seinen Zorn mit Wor-
ren auß wider Turbillum / als welcher ihn zwar fälschlich verklagt / die
Adeliche Jugend aber zu Hof schandlich verführt herre / Turbillus
hört in achem alles vnd macht es mit Schmachworten hingegen noch
deger / kommen demnach beede zum Degen / vnan-gesehen sich Philto
vnd Palæstrio starck / aber vergeblich darein legen / Nicandro aber
wird zum letzten mahl vom Tausentkünstler Turbilo ein trunnig im
Fechten gemacht.

S C E N A I I.

Milphius Iouianum denuo fores sollicitantem vt canem abigit,
tandem ex furore non nihil mitigato Charinum euocat, à quo ta-
men præter fustuarium impetrat nihil, licet minis & blanditijs
exquisitis vrgeret.

Der reformierte König Iouianus meldet sich widerumb an bey
der Thoren / wird aber von Milphio dem Thortwarren nit anderst als
ein Hund angefahren vnd abgetrieben / welcher doch endtlich nach ge-
stilltem Zorn / Charinum zu ihm herauß laßt kommen / kan aber auch
disem Iouianus mit vñem trohen vnd schmeichlen anders nichts als
ein gute Wetgelsuppen abgerwinen.

S C E N A I I I.

Charinus & Palæstrio maniam impudentissimi rogatoris mi-
rantur, qui præter regni pretium nullam stipem admitteret. Cau-
sam huius tam deliri ambitus suspicantur esse morum & vultus ana-
logiam aliquam cum rege.

Charinus vnd Palæstrio können sich vber das vnfinntge Begeh-
ren dises vnuerſchambren Weisers / der das ganze Könlgreich zum
Vñnisen haben wolte / nicht genugsamb verwunderen / machen ihnen
die Gedancken / es müsse dise vnbesunnene Reglersucht auß dem / daß
er dem König an Gestalt vñnd Geberden etwas ähnlich wäre / her-
rühren.

S C E N A I V.

Dromus casum Iouiani, & succrescentes inde calamitates

explicat, & miserum ad vltiora cordis vulnera præparat.

Dromus erzehlt den salbigen Jahl Joulani / vnd zeigt an was auß demselbigen ihm weiter für Unglück vnd Gefahr zu wachsen könne / damit er sich auff alle solche Jahl zeitlich gefaßt mache.

SCENA V.

Rudolphus & Fernandus, regia soboles, cum AntiIouiano parente suo exilimato multa blandè, dulciter, & piè fabulantur, spectante Iouiano extremè afflicto mutui amoris furta, & in crudeli hoc theatro contabescente.

Rudolphus vnd Fernandus beide Königlische Prinzen / halten mit AntiIouiano ihrem vermeynten Herin Vatern ein gute Zeit ein Gottseelig freunde. vnd liebliches Gespräch / welches Iouiano. der alles sehen/vnd beederseits erzeigte Freundschaft vermehren können/ ein Stuch ins Herz geben / vnd sein tobi hette seyn mögen.

SCENA VI.

Filij principes hodierni parentis modestiam & pietatem demerati, imò etiam execrati, ad solitam petulantiam, Iouiano olim consuetam reuertuntur, dicunt, cantant ea cum suæ tribus consortibus, quæ solent vanissimi, & improbissimi histriones; parente subinde flebili suspirio profanum carmen intercalante, & liberos ad pœnitentiam adhortante scelerum, quorum ipse author ipsis extitisset.

Den jungen Prinzen kommt sehtge ihres vermeynten Herin Vaters Demut vnd Gottseeligkeit frembd für / will ihnen aber nicht gefallen / sehn sich derhalben zu dem was sie von Iouiano gesehen vnd gelehrnet haben / sa zen vnd singen mit ihres gleichens was solche liederliche vnd verkehrte Gesellen im Brauch haben / vnder ihrem Gesang aber seuffzet Iouianus erlich mahl kläglich / vnd wolte sie gern von den Lastern / die er sie zuvor selbst gelehrt / zur Buß bekehren.

ACTVS V.

SCENA I.

Iouianus fame victus post non modicam luctam etiam regis suæ

suæ supplicat augustus rogator. Nihil obtinet. Colloquium tamen Rudolphi iunioris principis enixè obtestanti promittitur.

Iouianum treibe der Hunger / daß er endlich / wie schwer es ihm auch fallen wolte / bey seinem Königlischen Hof das Almosen heischen müsse / bekombe doch nichts / als nach langem Anhalten / Vertröstung daß ihm mit Rudolpho dem jungen Prinzen Sprach zuhalten vergunt werden solle.

SCENA II.

Voluulus, Trochilus, Pernio, Tranio, ephēbi, præceptor suo Turbilo pensum recitant, regulas videlicet vitæ transactæ & transigendæ. Superuenit Nicander pueros ad officium aulæ debitum compellens. Exploditur, & à Turbilo per extemporaneum fascinum ad indecora fœdera adigitur.

Voluulus / Trochilus / Pernio / Tranio / Edelknaben / sagen ihrem Lehrer. Ihr Eu. bitt auff die von ihm sürgeschribne Regeln / nach denen sie ihr Leben anzustellen / Nicander kommt dazzu / vnd will ihnen zum Dienst ansagen / wird aber aufgerauscht / vnd von Turbilo durch ein behende Zauberrey zu einer Blindmuss / die ihm nicht vast rühmlich / genöthigt.

SCENA III.

Rudolphus paucis ephēbis comitatus Iouiano se sistit: cuius calamitosa facundia sentit sibi pectus micare ad aliquem misericordiae affectum, quem etiam inopi exlibet, sed filij nomen vultuosus non sustinet.

Rudolphus der Prinz kommt mit wenig Edelknaben zu Iouiano / durch dessen kläglich vnd flehenliches Anhalten er sich zwar zu mitlebender Hülff bewegen laßt / sihet aber gar saur dazzu / wann ihn Iouianus seinen Sohn will nennen.

SCENA IV.

Turbilus regiā in vertiginem datā ad Orcum reuertitur, reuersurus subinde in aliorum perniciem.

Nach dem Turbilus für diß mal bey Hof Weils genug gestiftet / fährt er gen Höll / verhofft aber / zu mehrerem Anheil / bald widerumb bey Hof zu seyn.

W ij

SCENA V.

S C E N A V.

Iouianus comessanti & tripudianti regis adhuc afflictissimus patientiam suam locat, & præteritæ voluptatis memoriam cum gemitu refricat. Tandem miserijs satur reditum melioris fortunæ desperat, & reum vindictæ divinæ se modestus submittet.

Woll sich das Hoffgesind mit Essen vnd Trinken / Tanzen vnd Springen lustig macht / muß Iouianus mit hungerigem Bauch traurig zuhören / vnd bey ihm patientia das best thun / warben ihm dann die Gedächtniß vorigen Wolllebens manchen tieffen Seuffzer aufstretbet / legt endlich voll Bitterheits alle Hoffnung glücklicheren Zustands hinweg / vnd will sich der Göttlichen Straff vund Ruchten demüthig vndergeben.

S C E N A V I.

Genius custos vltimè iam affecto antiqua vitia exprobat, præsertim insolentiam erga Superos, & impiam dicacitatem erga Marianum Canticum. Denique fatentem reum absoluit, & inter veros gemitus pœnitentem reddit pristinæ felicitati.

Der Schutzengel gibt Iouiano / nach dem er zimlich lang am Hungereuch genagen / vnd ihm nunmehr das Elend genug vnder die Augen geschlaen / seiner vielfältigen vorigen Laster / vnd sündemlich des auß dem Magnificat getriebnen Gespöts halber einen starcken verweiß / vnd weil er solches auch selbst den demüthig bekennt / vnd mit villem herglichen Seuffzen bereuet / setzt er ihn widerumb in vorigen Wollstand.

E P I L O G U S

Hegionis & Iouiani imperia ait esse perinde caduca & vana, adeoque paria, nisi virtus & doctrina discrimen faciant.

Schließt dahin daß Iouiani Reich vnd Regierung eben so eitel / kurz / vnd vergänglich / als des Hegionis / vnd demnach zwischen beeden kein Vnderschied erscheine / es mache ihn dann die Tugend oder Weisheit.

P E R -

PERSONÆ COMICÆ.

<i>Prologus & Epilogus.</i>	Franciscus Winecker. Syntax. Maior.
<i>Sathan.</i>	D. Ludouicus Theodoricus Bildstein. Theologus & Canonista.
<i>Turbilus.</i>	D. Georgius Guilielmus Mangolt. Metaphys.
<i>Ionianus.</i>	D. M. Casparus Kirmair. Theol. & Canon.
<i>Phaniscus.</i>	D. M. Franciscus Lohr. Theologus & Canonista.
<i>Charinus.</i>	D. Ioannes Luxenhofer. Metaphysicus.
<i>Diogenes.</i>	D. M. Ioannes Zacherer. Theol. & Canon.
<i>Angelus.</i>	D. Albertus Hueber. Physicus.
<i>Hegio.</i>	D. M. Ludouicus Theodoricus Bildstein. Theologus & Canonista.
<i>Tyndarus.</i>	Simon Sautter. Poëta.
<i>Palastrio.</i>	D. Franciscus Apronianus Pappus. Physicus.
<i>Ligurio.</i>	Ioannes Henricus Winter. Synt. Maior.
<i>Mc-nalcas.</i>	Remigius Schrall. Poëta.
<i>Malchus.</i>	D. Bernardus Hailandt. Physicus.
<i>Sceparnio.</i>	D. Matthias Faber. Metaphysicus.
<i>Trachatio.</i>	Maximilianus Linder. Poëta.
<i>Iacius.</i>	Iacobus Grizer. Rudimentista.
<i>Iulius.</i>	Felix Brenzer. Grammatista.
<i>Volulus.</i>	Ioannes Sigismundus Rees. Poëta.
<i>Trochilus.</i>	Simon Sautter. Poëta.
<i>Canio.</i>	Ioannes Ludouicus Pfiffer. Poëta.
<i>Pernio.</i>	Wolfgangus Ludouicus à Neyenstein. Grammatista.
<i>Nicander.</i>	D. Emineramus Hasenloch. Metaphysicus.
<i>Dromus.</i>	Ignatius Carolus à Seiboltstorff. Synt. maior.
<i>Melphius.</i>	D. Bernardus Hailandt. Physicus.
<i>Philo.</i>	D. Michael Guggenlocher. Physicus.
<i>Antionianus.</i>	D. M. Ioannes Settelin. Theologus & Canonista.
<i>Afcanius.</i>	Franciscus VVinecker. Syntaxista maior.
<i>Rudolphus.</i>	Franciscus Maier. Syntaxista maior.
<i>Fernandus.</i>	Ioannes Guilielmus VVinter. Rudimentista.

F I N I S

I R O N I A

VITÆ HVMANÆ,

In welcher

Der **F**ehler vñd **I**rr-
thumb der verlossenen vñd jetzigen
Zeitten

In

I O V I A N O

Einem Vbermühtigen König/ zu Schau: vñnd Beyspil
Hohen vñd Nideren Ständen/ wie man sich vor G Dts solle
bemühtigen/ fürgestellt/ von der

Erzherzogischen Vniuersitet zu Frey-
burg im Brenßgaw/ den 5. Septembris/ Anno
M. DC. XLIX.

Getruckt zu Freyburg im Brenßgaw/ durch
Theodorum Meycr.

Iouianus Rex, extra fortunæ iclum se reputans, & inaccessum Numinis iræ, vt assolet, ex affluxu rerum in sui amorem & contemptum Dei diffluxit: Sacra omnia, partim risit, partim pessum iuit habuitque; filios pariter suos, & Aulicos malitiæ suæ hæredes esse voluit. Is ex Mariano aliquando Cantico [*Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles.*] attonitus, cum cachinno, acidè exclamat, Vlylsem viderim, qui mihi mea Pergama igniat, aut Herculem qui Iouiano fulmen torqueat: Verùm non multò post, Iouiangelus Regni custos, & Cælestis Genius cum Iouianus in Balneis esset, se in Iouianum sumptis habitu & vestibus, transmutat, regiè & personaliter imperat. Hic enim verd ille ad ficulas inuitatus Vesperas lymphato similis ex balneo prorumpit, sed domi incognitus infelix patrimonio excidit, crudelia vadimonia cum omnibus Aulicis, & ipsis liberis instituens, donec tandem deposita superbia Angelus metamorphosin in Regem reposuit, iustum personam, nec comicè nec tragicè sed Christianè agere.

Iouianus ein König/ vermuthmasset auß Hochmuth seines Standes vnd Reichthumb/ weder Gott noch dem Verelglaß vnderthänig zu werden: Dahero dann erfolget/ daß er Gott vnd Göttliche Sachen auß blinder Lieb selber/ beyseits gesetzt: wolte auch zugleich seines jrige Wandels/ so wol seine Söhulin als auch die Hoffleuth Nachkömbling haben. Diser hörte einmal auß dem Magnificat [*Er hat abgesetzt die Mächtigen von dem Sessel vnd erhöhet die Demüthigen:*] Setzt aber disem Verset gleich sein Antiphon vnd Gespött entgegen: Ich will/ spricht er/ sehen/ wer mich auß dem Sessel hebe. Vnlängst hernacher/ als Iouianus in seinem Lustweyer allein badet/ legt der Schutengel des Iouiani Kleyder vnd gestalt an/ tritt in die Königlich Residenz, vnd wirdt als der König bedienet. Da wardt Iouiano das Bad geheißt: Er aller wüthend/ bricht halb vnd schimpfflich angekleidet herfür/ thut manchen Zorn/ Schimpff/ Bitt/ vnd Bettelgang/ wirdt doch von einigem Menschen/ auch seinen eygenen Söhulin nit erkennen. Wie ihme leßlich sein Vbermuth wol außgeschwitzt/ denselben vor Gott vnd der Welt herlich be-
 rewet/ ist er von seinem Engel wider eingesetzt worden.

Gedruckt in der Stadt Nürnberg bey
 Christiano Breyer.

ACTVS PRIMVS.

Scena I.

IRonia mundi à duobus Philosophis deploratur, & irridetur.

Die Irrende vnd Spöttisch Welt/ wirdt von Zwen Weltweisen verlaches vnd beweinet.

II.

Gigas & Pappus, pro loco honoris disputant.

Ein Riß vnnnd Zwerch/ huldigen auch der Welt/ vnnnd reißen vmb den Ehrensiz.

III.

Ironicus & Cathegoricus rei gerendæ seriem explicant.

Zwen/ ein Versteller/ vnnnd ein Warhaffter Teutscher bringen den Innhalt vor.

IV.

Iouianus coram Aulicis suam Maiestatem jactat.

Iouianus der König rühmet vor den Hoffherren sein Pracht.

V.

Democritus statum Aulicorum, qui virtute carent, explodit.

Democritus verlacht den vnnöthigen Pracht der vbermüthigen Hoff-
Nähen.

VI.

Thessalus Magus, regios Ephæbos naso ducit.

Thessalus ein Künstler behöret mit Warsagen die Hoff-Jugende.

VII.

Heraclitus aulæ Consiliarios superbos nihili habet.

Heraclitus beweinet was dem Democrito im lachen ist vberbliben.

VIII.

Thessalus Ionianum à Choro (qui *Deposuit potentes, &c.* intonuit) attonitum eleuat.

Thessalus befeißt sich Iouianum zubeherzigen/ welchen das Gesang *Deposuit, &c.* ein wenig erschrockt.

CHORVS.

Iouiano sistitur Larvatus Nabuchodonosor, in Superbia corrigendæ exemplum.

Dem Iouiano wirdt fürgestellt Nabuchodonosor, in Todten gestalt vermurbrt.

ACTVS SECVNDVS.

Scena I.

Iouiano, Rusticus ebrius obijcitur spectaculo futurus & documento:
Iouiano dem König wirdt ein Voller Bawr für ein Schawspil fürgestellt.

II.

Iouianus Hegionem Rusticum in Regiam imperat transferri eum ludibrio facturum.

Disen in den Pallast zuliferen gibt der König Befelch/willens mit ihm vil Hoffkuchweil anzustellen.

III.

Hegio regijs adornatus vestibus, regiè & egregiè imperat.

Hegio der Bawr/ nachdem er augenüchtert/ verwundert sich erstlich seines gahen Glücks.

IV.

Ciues interea æqui & recti amantes, exilio mulctantur.

Hingegen werden die Burger/ welche Erew vnd Eh: in werth gehalten/ in das Elend gestossen.

V.

Hegio intercalaris Rex choreas discit & agit; tum confessui Iuridico præsidet.

Hegio schickt sich sein in den Plan/ lehrt vnd reitbt erstlich kuckweilige Sagliard vor seinem Danzmeister/ vnd stelle ein Bawrengerichte an.

VI.

Alij Regni Status patriâ proscripti, Iniusticiam in ius vocant questibus.

Hingegen werden wider erstlich Ständ/ welche der Berechtigten beygestanden/ von Hauß geschafft.

VII.

Hegio helleboro laborans, Medici vitur operâ & balneo.

Hegio, als wans ihm traumete/ daß er König sey/ pflegt sich des Hoff-Doctors Rahr.

VIII.

Iouianus Sator spectaculo ebrium rusticum iubet vico & risui exponi, & ex aula trudi.

Nach disen Bawren Spectaclen gibt Iouianus Befelch/ daß Hegion anzufüllen/ vnd wider aufzuführen.

IX.

Iouianus multa super Rustici vrbaniatate heteroclitia sciscitatus, se iactat.

Iouiano wirdt erzehlt/ die Höfflichkeit/ welche der Bawr sich bey der Tafel gebrauchet/ auß welchem er in sein altes Laster (die Armen vnderdrücken) gerahret.

X.

Pupilli regno excluduntur, qui nouercalem fortunam deplorant.
 Große vber diß etliche Weislin in das Ellend/ welche den Hochmuß
 Iouiani bedawren.

XI.

Iouianus Thermas ingreditur, temperaturus curas.
 Nach solchem füge er sich in das Bad/ willens/ das *Deposuir*, welches
 er vnder wegs gehört/ außzudämpffen.

CHORVS.

Balneanti sistitur Nabuchodonosor in bouem transmutandus, &
 cum feris habitaturus.

In diesem wirdt der Nabuchodonosor widerumb vermurmb fürgehal-
 ten/ lehret Iouianum, es werde ihm auch die larua an oder abgelegt werden.

ACTVS TERTIVS.

Scena I.

Iouiangelus futuras Iouiano calamitates prædicit, & se in Regem
 transformat.

Iouiangelus der Schußengel sagt vor/ Iouianus werde inn vilfältige
 Trübsalen gerathen/ nimbt vnder dessen an die Gestalt des Königs/ vnd
 wirdt gen Hoff geführt.

II.

Parasiti se ad Helluationem parant, & Iouianum ex Thermis redu-
 cem verbis deuorant.

Zwen Tischbrähe grüssen zum ersten mahl mit ihrem ungewaschenen
 Maul den Iouianum grob.

III.

Iouianus, dum famulitium verbis affligit, ab aula custode repellitur.

Weil Iouianus schwerlich vber die Diener schmähet/ wirdt er von einem
 Thorwart grob abgewisen.

IV.

Idem à Consiliario Regni primario, ceu lurco & insanus contemnitur.

Nach solchem wirdt er von einem Hoffrahe/ als ein zerlumpter Landleuffet
 um Gaustrecht gewisen/ muß doch die Bissen vnder wehrender Tafelmusik
 verdawen.

V.

Ab altero Regni purpurato ad audientiam euocato graue supercili-
 um sustinet.

Balde darauff wirdt er von einem andern Hoffherren/ als ein vnver-
 schämter vnd vnfinziger Bettler abgeschafft.

A 3

VI.

VI.

Vtrique Consiliarij impudentissimum rogatorem, licet cum Rege vultum habeat analogum, ab aula reijciunt.

Beede Hoffberren zugleich/ fahren ihm vber Maul vnd Haut/ vnd weil er dem König in Leibs gestalt nie vngleich/ verspotten sie ihn.

VII.

Iouiangelus regiam prolem (ceu suam) in via virtutis regia instruit.

Iouiangelus sein Schutengel vnd jetzt König/ setzt vnd lehret den jungen Königlichen Söhnen den Weeg zur Tugend.

VIII.

Iouianus fortunæ Candidatus, filios cum Iouiangelo videt & audit suauiter fabulantes, cum acerbo dolore.

Iouianus nunmehr auff des Glücks Weysbanch/ höret vnd sihet zu einem freundslichem Gespräch/ welches der eingestelte König mit seine Söhnen gehalten.

IX.

Iouianus cum Aula præside congressus, vt canis repellitur.

Iouianus thut mit seinem Hausmeister auch ein Bängel/ wirdt aber als wie ein Kuchehundt abgetrieben.

X.

Idem cum filio regio congregitur, qui tamen filij nomen vultuosus non sustinet.

Gleich darauff klagt er sein Noth dem älteren Prinzen/ diser aber sihet saur darzu wann ihn Iouianus sein Sohn will nennen.

XI.

A tribus denuò filijs alternatis iniurijs eluditur, & crassis verborum & ciborum bolis pascitur.

Nach solchem Anstande wirdt er von allen dreyen jungen Kindern mit groben Worten vnd Altmußbissen gespeiset.

XII.

Iouiangelus eidem vltimam Dicam scribit, fatentem reum absoluit, poenitentem Regno restituit.

Iouiangelus der Schutengel halt Iouiano die letzte Predig/ vnd weil er sein Schuld demüthig bekennet/ setzt er ihn wider ins Reich.

CHORVS.

Iouianus in pristinum statum reductus, expulsos è patria reuocari iubet ad præmia.

Iouianus jetzt wider Herr/ vnd König/ rufft die Actores, vertriebene Bürger vnd Waisen/ zu Gnaden.

SYLLA.

SYLLABVS ACTORVM IN SCENIS.

Iouianus. Dominus Io: Philippus Bapst, Nob. à Staffelfelden, Iurium Studiosus.
 Rudolphus, Iouiani filius maior, Illust. & Generos. Dn. Ignatius Guilhel.
 Casimirus Baro de Leen. Grammatista.

Bellifandus, Regius Consiliarius. Dn. M. Franc. Xauer. Marg. SS. Theol. Ss.
 Orpheus Regius & Medicus. Dn. Io: Conradus Reichlin, Iurium Studiosus.

Pharmannus, Consiliarius Regius. Dn. Fran. Derr, Metaphr. & Institus. Sr.

Anti-Iouianus seu Iouiangelus & Ironia. Dn. Marcus Iacob. Feinlin, Rhetor.

Anti-Iouianus Rusticus seu Hegio. Dn. Abrahamus Scheuble, Metaphr. Stud.

Heraclitus Mundi Deplorator. Dn. Ioannes Christophorus Bechle, Metaphys.

Democritus, Mundi Risor. Dn. Abrahamus Scheuble.

Fusus & Choraules. Dn. Franciscus Lambertus Hering, Iurium Studiosus.

Dromo Rusticus. Dn. Raphael Khuen, Phys. Studiosus.

Minos Iudex & Theslalus. Dn. Ioan. Casparus Frickhardt, Phys. Studiosus.

Palestrio Regia, Nuntius, Olympio Cuius exul, & Scaturio Parasitus. Dn.

Francisc. Fantz, Metaphys. Studiosus.

Syluinus Prologus. Ioannes Fridericus Fiecht, Rhetor.

Aulædus seu Aulæ Præfectus. Franciscus Christophorus Bapst, Nob. à Staffelfelden, Poëta.

Damocles. Ioannes Bapt. Syffexer, Rhetor.

Themistocles. Ioannes Sebast. König, Rhetor.

Aristoteles. Iosephus Keller, Poëta.

Diogenes. Michael Bader, Poëta.

Legatus. Iacobus Beck, Maior Synt.

Filij Regis { Iosibianus. Ioan. Georgius Nob. ab Opfer, Rud.

minores. { Mariandinus. Henricus Fieslin, Maior Syntax.

Mimallon Gigas. Michael Molyenter, Poëta.

} Status Exules.

SYLLABVS ACTORVM IN CHORIS.

Choragus primarius. Dn. Ioan. Conradus Reichlin.

II. Dn. Francisc. Lambert. Hering.

Nabuchodonosor. Dn. Franciscus Derr.

Vates. Dn. Ioan. Christophorus Bechle.

Sedecias. Iacobus Beck.

Fatum Nabuchodonosoris. Ioannes Frider. Stürtzel, Nob. à Bucheim, Pindarus & Ephæbus, Syntax. Maior.

Salij

- Ignatius Wiest, Rhetor.
 Ioan. Fidelis Blumenegger, Rhetor.
 Ioan. Flatz, & Hastifer, Rhetor.
 Laurentius Birklin, Hastifer, Poeta.
 Salij Mor- Iacob. Philippus Dornbluet, Poeta.
 tuales. Ioan. Ignat. Henric. Rinck, Nob. à Baldenstein, Ephœ. Synt. Maior.
 Albanus Riescher, Synt. Maior.
 Vermis Conscientiæ, Ephœb. & Venator. Ioan. Beatus Nob. à
 Rockenbach, Grammatista.
 Ephœbi Alban. Riescher, Syntax. Maior.
 Aulici ma- Simon Gebelin, dictus Finek, Synt. Maior.
 iores & Ve- Georg. Adamus Wex, Synt. Maior.
 natores. Ioan. Ignatius Henricus Rinck à Baldenstein, Synt. Maior.
 Arbor Echonica, & Vox. Iosephus Keller.
 Henricus Fieslin.
 Sirenes, Theodoricus Miller, Grammatista.
 Iacob. Zenger, Gramm.
 Ioannes Winter, Rud.
 Antonius Meyer, Rud.
 Ephœbi Rudolphus Henric. Bapst, Nob. à Staffelfelden, Synt. minor.
 Aulici & Georgius Henric. Fantz, Synt. minor.
 Syrenes Francisc. Sebast. Stürtzel, Nob. à Bucheim, Gramm.
 minores. Franciscus Ignatius Prothasius Willig.
 Michaël Henric. Schmidlin, Rud.
 Georgius Francisc. Schmidlin, Rud.
 Serui Magici Lambertus Heini: Michaël Molynter, Poeta.
 Nomenclator & Hastifer. Carolus Curlin, Rhetor.
 Nanulus, persona omnium minima. Burchardus Hänlin, Rud.
 Mors, vltima linea rerum, & Parasitus. Simon Schmid.

Omnia ad Maiorem Dei Gloriam;

SVPERBIA
CORRECTA

Oder

Gedempte Hoffart

Von der Jugend

deß Erzhfürstlichen Gymnasij der Societet Jesu
zu Hall fürgestellt.

Im Jahr Christi 1653.

Den dritten vnd fünfften Septembriß.

Getruckt zu Insprugg bey Michael Wagner.

Argumentum.

REgem proponimus spectandum non alio quàm superbiæ nomine notissimum. Qui cùm in Cantico Mariano audivisset potentia magnos de Majestatis sede deturbatos, seipso major sibi visus blasphemis vocibus in Deum ausus est exsurgere. Sed brevè ruinà suà didicit infelici fulcro nixam superbiàm; nam cœlesti Genio regiam suscipiente fortunam, dum ipse balneo se lavaret, eo usque regno exul potentiam Numinis expertus est, dum agnità divinà in omnem humanam potentiam vi, se Deo denuò conciliavit, eò dein clarior quò se obscuriorem esse vidit. S. Antoninus. 2. parte Summæ tit. 3. c. 2. § 4.

Inhalt.

Inen König stellen wir auff den Schawplat/ mehr dan off der überschwencklichen Hoffart/ dem Namen aber nach zwar nit bekandten. Welcher da er auß dem Magnificat vernommen / das mächtige Potentaten auch seyen von ihrem Thron abgesetzt worden/ nur umb sovil mehr fest am Gemüt auffgeblasen in Gottslästerung aufgebrochen / aber gar gschwind darauff mit der That erfahren/ das die Hoffart auff zerbrechlichen Stelken herein gehet: in dem ein Engel des Königs gestalt/ unterweisen diser badete/ an sich genommen/ vnd ihm ein ursach worden seiner auß verhängnuß Gottes vom Reich erfolgter würcklicher verstossung/ so lang/ biß er den Gwalt der Göttlichen Majestet über alle der Menschen Macht baß erkennet/ vnnnd nach eingenommen Schaden wißiger vnnnd herlicher bekennet. S. Antoninus in parte Summæ tit. 3. c. 2. §. 4.

Prologus.

Bellona Paci è cœlo reduci obviam sit in aëre, eique restitutà palmā, etiam ablatum iterum cedit regnum. Quod cùm se malorum neque dum satis credit esse securum, à Nemese & Misericordia instruitur, quicquid sit quod metuat, felici tamen id quoque sine (Regis fortunam proximè imminentem significando,) esse terminandum.

Dem vom Himmel widerkehrendem Friden sein altes Reich von neuem zubesitzen/ wird solches von der in den Lüfften ihme begehrenden Kriegs-Göttin neben erstattung des Palmenzweigs trewlich widerumb abgetreten vnd übergeben. Welches Reich nichts desto mindere sorgfältig / samb auch bey so erneueter Fridenszeit wiß nit was widerwertiges seye zube fürchten/ von der Gerechtigkeit vnnnd Barmhertzigkeit vertroöstung erlangt/ das selbiges was es seyn mög nemblich so dem König solle begegnen / deines schon auch zugeteum außschlagen/ vnd ein glückhafftes End werde gewinnen.

Actus

Rex insigni provehitur triumpho; Regem captivum Fortunæ inconstantiam
 Obiectant em elinguari mandat. Infonante è cœlo ad hoc factum versiculo:
 Deposuit potentes de sede, &c. Deum blasphemis vocibus despicit, & sta-
 tuam, quâ Fortuna sibi subacta exhibeatur, erigi jubet.

Der König ob einem Triumphwagen daher prangend gibt Befehl /
 einen anderen König den er gefangen / aber ihm die vnbeständigkeit des
 Glücks fürzuopffen darumben sich nit scheyhet / seiner Zungen zuberau-
 ben. Hört darneben der stolze Kopff auch vom Himmel ein Stimm also lau-
 tend: **Er hat abgesetzt von ihrem Stuel die Gewaltigen u. Welcher**
 aber bey ihm auch nichts würcket / dann das er mit schimpflichen Worten
 Gott verachtet / vnd verschmähet: vnd ein Bildnuß auffsetzen laßt / in der
 zusehen / wie das Glück ihm seye vnterworfen.

Scena II.

Ejectæ ex aula Religio & Humilitas Deum in vindictam concitant.

Gottes Dienst vnd Demuet werden von Hof verjagt / vnd suechen
 Rach bey dem Allnechtigen.

Scena III.

Rex inopinâ tristitiâ confusus somno se dat.

Der König von gäher Trawrigkeit überfalle begibt sich in den Schlaf.

Scena IV.

Christus Themide & Astræâ stipatus, iride curuli prodit. Hæc Christi mandato
 Balthasarê fragilis potentia ludibriû: illa Holofernê Superbiæ lusû exhibet Regi.

Christus auff einem bewöglischen Regenbogen sitzend vnd herfür beglei-
 tet von der Themide vnd Astræâ als Himmels Gericht: Göttinnen / ge-
 bietet der einen den Caldaischen König Balthasar als einen Spiegel der
 zergänglichchen Macht / der anderen aber den Holofernem als ein Spil-
 pall der Hoffart / diesem König vor Augen darzustellen.

Scena V.

A Nemese vocatur Nabuchodonosor & Cereticus sub ferarum specie: pari
 vindictâ Regem plecti à Christo iudice expostulant.

Von der Gerechtigkeit werden herauß beruffen Nabuchodonosor vnd
 Cereticus ein Engelländischer König in gestalt wilder Thieren. So beede
 von Christo dem Richter begehren das er mit ihres gleichen Straff auch
 gegen diesem König verfahre.

Scena VI.

A Parcis excitæ occisorum ab hoc Rege Regum umbræ sub mortalibus cho-
 reis insanam & à Deo puniendam superbiam Regi demonstrant.

Die Höll: Göttern/so den Faden des Menschlichen Lebens spinnen/
erwecken mit weniger sezt auß der tieffe die Geister deren von mehr ermel-
tem König umbgebrachten andern Königen/ so durch einen Todtentanz
ihne vorbilden sein vnnsinnige Hoffart/ vnd wie sie von Gott belohnet solle
werden.

Scena VII.

Imperatores Divinitatis æmuli hunc Regem superbiâ parem ad non impar
supplicium efflagitant.

Ältliche verstorbne Kayser so zumal für Götter wolten gehalten seyn/
fordern zur Gesellschaft einer ihrer gleichmässigen Straff disen in dem
übermüet so ähnlichen Nachfolger.

Scena VIII.

Complectitur chorum, in quo quodlibet Elementum sibi munus ultionis su-
mendæ ambit. Primæ Igni, secundæ aquæ deferuntur. Redeunte ergo in cœlum
Christo, conitrua Regem è sellâ sternunt & suæ potentia simulacra confringunt.

Mit singendem Chor beginnt jedweders auß den 4. Elementen / die
abstraffung an diesem König zuverüben. Dem Fewr gstatet man hierinn
den vorzug/ darnach dem Wasser. Warauff Christus widerumb gen Him-
mel fehret / von herunter schießenden Fewrstralen aber auß den Wolcken
wird der König ab seinem Sessel zu Boden geschlagen / vnnd alles ver-
schmettert/ was ein Zeichen sein solt seines Prachtes vnd seiner Herrlichkeit.

A C T V S II.

Scena I.

Turbatum tot terroribus regem aulici rationibus & choreis sublevant.

Den ertatterten König durch so schreckliche Zustand/ befeissen sich die
Hoffherm theils mit mündlichen zusprechen / theils mit angestellten kurtz-
weilligen Tângen zuermuntern.

Scena II.

Rex erectus denovo in hortum mentem relaxaturus pergit. Ibi à Diana & Sa-
tyris ad sylvas & venationem: à Syrenibus ad aquas invitatur, hisque se concedit.

Der König sich erholend suecht noch weitere erfrischung in seinen Lust-
gärten. Alwo er von der Göttin der Wälder vnd wilden Männern abge-
setzt/ zu lustigen Gejagt wird geladen / von den Wasser- Götinnen aber in
das Bad; welches er ihne beydes auch last belieben.

Scena III.

Superbia cum Thrasone, Arrogantiâ, Fastu, & Fuco Triumphum sibi adornat.

Die Hoffart/ ein hochtrabender Goggelhanß / Vermessenheit/ Stolz/
vnd Betrug richten ihnen selbst ein Triumph zu.

Scena

Scena IV.

Justitia & misericordia Superbiam compescunt: & Genium Regni in vindi-
ctam Superbi Regis excitant.

Die Gerechtig: vnd Barmhertzigkeit ziehen den Zaum der Hoffart et-
was an sich. Treiben hergegen den Schutz-Engel des Reichs/ den sich zu
sehr auffbäumenden König zu demüetigen.

Scena V.

Superbia cum comitibus in misericordiam & Justitiam detonant.

Die Hoffart mit ihrer Espanschaft dölert vnd blist wider die Barm-
hertzigkeit vnd Gerechtigkei.

Chorus.

Fiducia ab insperatâ ruinâ obruitur: abundantia à Penuria capitur: prosperi-
tas ab Infortunio suismet retribus involuitur: Majestas Regia à Squalore sup-
primitur.

Scena VI.

Wârd ein Chor gehalten/darunter das guete verthrawen von vnver-
hofftem Vnfall übereylet wirdt: der überfluß von der mangelhaftigkeit
gefangen: Gueter Volfstand von dem vnseeligen mit seinen aigenen Nesen
verstricket/vnnd die Königliche Nocheit in den Sack der Niderträchtig-
keit geschoben.

ACTUS III. Scena I.

Genius Regis indutus formam comitatu Procerum ad aulam reducitur.

Der Engel in angenommer gstat des Königs wârd von den Hoffherin
in die Königliche Residenz haimbgeführt.

Scena II.

Rex ab Hortulano horto nudus ejectus à notissimo nobili vestes petit; lace-
ras & mendico convenientes acquirit, quas horrens licet induit.

Dem nackenden König wird vom Hofgärtner das Bad mit seltsamen
Neslen gesegnet biß gar zum Thor des Gartens hinaus. Welcher doch
von einem seiner anderen verthrawtesten Herrn Klayder erhaischet/erhalte
aber nur lauter Bettlerlumpen / in die schliefft er gleichwol mit ohne grau-
sen/weil ihm deren kein andere Wahl setzt übrig.

Scena III.

Superbia cum comitibus sibi gratulatur, Regem nec dum sapere.

Die Hoffart mit ihrem Glait schmaichlet ihr selbst ihres glücklichen
fortgangs halber.

Scena IV.

Humilitas & Religio obvio Regi se insinuare conantur, sed frustra.

Des

Demuet vnd Gottesforcht vermainen sich bey dem König angenehm
zumachen / aber vmbsonsten.

Chorus.

Sub quo Rex à contumaciâ & Honore variè animatus, iter ad aulam licet diu
hæsitans instituit.

Der König von Halsstarrigkeit vnd übermuet mit mehreren angehen
trachtet nach sein alten Hof wiewol was lengers zweyfelhafftig.

ACTVS IV. Scena I.

Aulla admonetur ab Eubuliâ & Eunomiâ ne peregrinum se Regem jactantem
resipiat.

Durch Himmlische Warnung wird man bey Hof ermahnet / acht zu
haben / das man den Fremdling so sich für den König außgebe / mit auff-
nehme.

Scena II.

Ingrediendi Regi aulam illuditur à Satellitibus.

Weil sich der König dannoch dahin wagt / wird er spöttisch von der
Quardi empfangen vnd tractiert.

Scena III.

Genius Legationem excipit inspectante Rege.

In des Königs beyseyn vnd vor seinen Augen erhalt der Engel öffent-
liche Audiens einem Gesandten.

Scena IV.

Victus dolore Rex in Geniū invehitur, ut regni inuasorē, sed hujus jussu vincitur.

Ab diesem Act des Engels samb. eines gwalthätigerweiss eingetrunnen
Tyrañens ergrimbt der König / vnd schüttet sein Gall wider ihn zugniegen
auf; wird aber durch dessen Gehais mit Banden verhafte vnd als gefantz
lich angenommen.

Scena V.

Eubulix & Eunomiâ è cælo Dei potentiam illis verbis: Exaltavit humiles,
prædicantium erectus Rex se Deo submittit.

Dem König durch Himlisch erschallenden anderen Spruch: Er hat
erhöhet die Demütige / kombt ein besserer Sinn / erkennt Gottes Macht /
vnd vnderwürffe sich dero selben.

Scena VI.

Pœnitentiâ, Humilitas, Religio Regis pœnitentiam exhibentes, Christum Ju-
dicem in misericordiam inflectunt.

Die Buessfertigkeit / Demuet vnd Gottesforcht stellen Christo vor die
bekehrung des Königs / vnd bewegen diesen Göttlichen Richter zur Barm-
herzigkeit vnd Gnad.

Scena

Scena VII.

Rex capite jamjam plectendus superveniente nuncio conservatur.

Der König solte eben jetzt den Kopff vnnnd das Leben verliehren / da kombt zwischen die Botschafft / das es ihme geschendct seye.

Scena VIII.

Genius, redditis Regi vestibus, suâque denuo specie assumptâ in cœlum evolat.

Der Reichs-Schutengel stelt dem König seine Klayder haimb / vnnnd nun in aigner Englischer gstat fâhrt er gen Himmel.

Chorus.

Adveritatem in salutem mutatam Symbolis exhibet.

Dergleichen verwerlung der Widerwertigkeit in alten ruhigen Stand wird vo Chor mit unterschiedlicher Manier auff die Baan gebracht vnd klarer herfür gezeigt.

A C T V S V.

Scena I.

Vlæ concitâ Rex beneficium à Deo sibi præstitum denuntiat. Confirmat id Genius è cœlo.

Der König eröffnet seinen Hoffleuthen wie es Gott mit ihme so gütlich geschafft / vnd was massen er vom Reich ihn zwar ab / durch newe Guethat vnnnd Günst aber abermals auff vnnnd eingesetzt habe; deme vom Himmel herunder bestimbt auch der vorige Engel.

Scena II.

Erigitur jussu Regis statua, in qua ipse cum Fortunâ Deo subijcitur.

Auß des Königs Befelch wirdt jezundt ein anders Bild dann vorher auffgericht / in dessen Figur repræsentiert wirdt / wie sich der König mit seinem Glück dem grossen Gott / als nunmehr wol gewisigt / gutwillig vnderwerffe.

Scena III.

Expellitur ab aulâ Superbia cum comitibus.

Der Frau Hoffart sambt ihrem Anhang wird auch ein vnerwartter Abschied von Hof erthailt / dessen sie sich gar nit versehen.

Scena IV.

A Genio, præmia ob Regem conversû in lætitiâ concitantur; hæc lætitiâ tandē in distributionem præmiorum, Munificentia Reverendissimi Illustrissimi S. R. I. Principis æticipiopi Brixinensis laudabiliter impertitorum, à quatuor Elementis instituendam terminatur.

Von vil gedachtem Engel wirdt alles zur Frewd vnd frolockung auff vnd angetriben wegen des Königs befehrung; solche Frölichkeit aber ist lestlich verwendet in die aufthailung der Præmiorum (welche auß freygebigen Willen Ihr Fürstl. Gn. Bischöffen zu Brixen jährlichen löblich spendiert werden) vnnnd dem ganzen Wesen dardurch von den vier Elementen ein End gemacht worden.

Catalogus Aëtorum.

Genius & Regia Majestas, Adamus A-
genler, Rhetor.

Rex. Ioannes Banziera Rhetor.

Alexander Magnus, & Præfectus Aulae.

Zacharias Leichartinger, Rhetor.

Caligula, & Dux Satellitum. Michael
Peiffer, Rhetor.

Aulici & Imperatores.

Commodus. Carolus Palat., Rhetor.

Heliogabalus. Bernardus Espamiller, Rhe.

Domitianus. Iacobus Tapparellius, Rhetor.

Cereticus. Iacobus Grassinger, Rhetor.

Nabuchodonosor. Elias Kerbler, Rhetor.

Ferdinandus Huls. Aulicus. Poeta.

Marcus Antonius Scholarz. Aulicus. Poët.

Franciscus Pichler. Aulicus. Maior Synt.
Ephæbi.

Perillustis. D. Comes Iacobus Fux. Gram.

Perill. D. Com. Io. Bapt. n Wolckenstein. m. S.

Illustr. ac Gen. D. Baro Iacobus Kloten Gram.

Ill. ac Gen. D. Baro Io. Christoph. Triapp. Rud.

Ill. ac G. D. B. Io. Emanuel ab Artz. Princ.

Dominicus Ferdinandus a Kiebach. Gram.

Christus. Franciscus Ingram. Rhetor.

Misericordia. Io. Anton. de Hieremiis. Poët.

Misericordiae Comes. Andr. Feigebuz. Pr.

Iustitia. Ioan. Franciscus Guella min. Synt.

Iustitiae Comes. Martinus Henricus a

Schneeburg. Grammat.

Religio. Martinus Warellus. Poëta.

Humilitas. Ioan. Ant. Trentin min. Synt.

Bellona & Themis. Bartholæ Albertis. Poe.

Pax & Astra. Ioan. Bapt. de Hieremiis.

Pœnitentia. Fugilim Petrus Scutellus. m. S.

Ignis. Vitis Cablaner Maior Syntax.

Neptunus & Abundantia. Nicol. Resch.

Aër. Georgius Pizneiner, Rhetor. (Rhetor.

Terra, & adversitas in salutem mutata.

Ioannes Dorner, Rhetor.

Satyri.

Christianus Staub. Rhetor.

Balthasarius Mitterstetter, Maior Syntax.

Satellites, seu, Milites.

Michael Hueber, Rhetor.

Georgius Empacher, Rhetor.

Iacobus Philippus Söll, Rhetor.

Petrus de Bernardis, Rhetor.

Christianus Staub, Rhetor.

Sebastianus Widenmann, Poëta.

Iacobus Wessing, Poëta.

Ioan. Baptist. Fisco, Poëta.

Valtricus Hinna, Maior Syntax.

Balthasarius Mitterstetter, Maior Synt.

Ioan. Antonius Gaudensius, Minor Synt.

Venator, Iacobus Engelmor, Maior Synt.

Horrtulan. Christophorus Zenni, min. Sy.

Reges Captivi & Umbrae.

Cornelius de Paule Rhetor.

Balthasarius Mayrhofer, Poëta.

Elias Sauter. Poëta.

Vitus Gall, Maior Syntaxist.

Marcus Antonius Gazzan, Min. Synt.

Legatus Indicus Nicolau Resch. Rhet.

Ephæbi. Martinus Perckhofer, Maior Sy.

Christophorus Perckhofer, Minor Synt.

Aula, Perill. D. Comes Iacobus Fux, Grā.

Superbia. Raimundus Fieger, Poëta.

Aerogantia. Martinus Müller, Poëta.

Iustus. Maximilianus Paradler, Poëta.

Eucius. Franciscus Bevinello, Maior Synt.

Thraso. Iosephus Franck. Poëta.

Sirenes.

Georgius Fenner, Minor Syntax.

Balthasarius Anreter, Grā mat.

Squalor. Christianus Staub, Rhetor.

Penuria. Christophorus Jeger, Rhetor.

Prosperitas. Georgius Fenner, min. Synt.

Ruina Insuperata. Christophorus Sietner

Minor Syntaxist.

Honor & Infortunium. Franciscus

Bauman, minor Syntaxist.

Contumacia. Mathias Reiffer, Poëta.

Fiducia & Regnum. Mathias Viz. Poët.

Fiducia Comes. Bartholomæus Cögler.

Parca.

Ioannes Dorner. Nicolau Resch. Rhetores.

Martinus Sargent. Humanista.

F I N I S.

FORTUNÆ SUMMA IN IMA,
 IMAQUE IN SUMMA VOLVENTIS LUSUS.
SIVE
 Exhibitio Autumnalis miram Metamorphosin
IN

IOVINIANO

Imperatore expressam tractans.

Das ist,

Ein Spil des Glücks / welches das
 Hoche nidersich / und das Nidere wi-
 derumb übersich kehrt.

Oder

Ein Herbst - Spill / so da von einer
 wunderlichen Veränderung die in

Ioviniano

Dem Kayser geschehen / handelt.

Vorgestölt von einer neuen Rethoric und
 Humanitet, wie auch einer gangen löblich
 studierenden Jugend der Stadt Weyl.

Auff den 9. und 12. Herbstmonat 1697.

Konstanz getruet bey Frank Kay. Strauben.

TO THE HONORABLE SENATE
OF THE STATE OF NEW YORK
IN SENATE, JANUARY 18, 1882.

LOVING

REPORT OF THE

COMMISSIONERS

OF THE LAND OFFICE

IN RESPONSE TO A RESOLUTION

PASSED BY THE SENATE

ON JANUARY 18, 1882.

ALBANY: J. B. LEECH, 1882.

CONTENTS

REPORT OF THE COMMISSIONERS

OF THE LAND OFFICE

IN RESPONSE TO A RESOLUTION

PASSED BY THE SENATE

ON JANUARY 18, 1882.

COMPENDIUM EXHIBITIONIS.

Evoinianus ein prächtiger Potentat (von dem etliche schreiben/ daß er Kayser/ andre aber/ daß er ein König gewesen) bildet sich ein unmöglich zu seyn auß seinem Thron gehet zu werden : Wessentwegen er zur Straff seines Hochmuths wunderlicher Weis der Kron beraubt wird : Weilen er aber solche urplögliche Verenderung mit rewnisütigem Herzen endtlich annimbt / gelangt er widerumb zur alten Kron/ ut fusè tractant Acroam; Bid. P. Abrahæ Judas & Hist. P. Cochem.

PRO

PROLOGUS.

David zeigt an / wie das zwey gesehen den
Gottlosen erhöhet: sorget aber / er werd ihn im
zurückgehen nit mehr antreffen.

Actus I. Chorus. Scena I.

Joviniani Geist redet von dem Glücks-Stand/
in deme sich Jovinian befindet / Adulatio die
Schmeüchlung und Superbia die Hoffart mit
ihren Gefährtinen thun ihne secundieren.

Scena II.

Jovinianus übernimbt sich umb seines Glücks
wegen: sein Hoff erfreuet sich mit ihme. Er re-
solviert sich endelich ein Panquet anzustellen /
hier wird ein wunder seltsame Mahlzeit exprimirt.

Scena III.

Der Hoff intonirt nach vollendter Mahlzeit
das Magnificat, da man aber zum deposuit &c.
kombt / heisset sie Jovinian stillhalten und sagt
mit villem Zorn / es seye Niemand mächtig genug
ihne zu deponieren.

Scena IV.

Superbia und Adulatio stärcken den Kayser in
seiner Bosheit.

Scena V.

Der Hoff bittet den Jovinian disem weiber
Geschwäg kein Glauben zu geben.

Scena VI.

Scena VI.

David und Paulus erdemütigen sich was starcks/
dieser zwar mit Anzeigen / daß er ein Wurm und
kein Mensch / jener aber / daß er der Wenigste
under den Apostlen sey.

Actus II. *Chorus.* Scena I.

Astræa die Himmlische Jungfrau proponiert, wie
daß sie den Uebermuth Joviniani nit länger übertra-
gen könne / bringt ihm deswegen für den Königs-
lichen purpur, eine rauche bauren zwischen 2c.

Scena II.

Jovinian begibt sich ins Bad mit vorgehendem
befehl an seine Hoff-Herrn / sie sollen seiner er-
warten / biß er seinen Leib nach Lust erfrischt
habe.

Scena III.

Sirenes, als Schmeichlende meer Singerinnen
Flatieren Joviniando in dessen zieht ein Engel
seinen hindangelegten purpur an / geth in Kaysers
gestalt nacher Hoff.

Scena IV.

Jovinianus kombt auß dem Bad / find nichts
mehr als ein bauren Kleid / er nimbt ihm vor / wie
peinlich er mit seinem Hoffverfahren woll.

Scena. V.

Scena V.

Jovinian kombt nacher Hauß / sehn Leibquardi
aber salt ihn als einen Bauren gang rauch an.

Scena. VI.

Jovinian fart den Engel mit rauchen wortten
an / um weil er ihm sehn Kron wider alle billig-
keit entzogen.

Scena VII.

Man Consultirt, was mit Joviniāno als einem
der Crimen læsæ Maiestatis begangen / an zu-
fangen !man Concludiert endlich ihn in daß Elend
zuverjagen.

Actus III. *Chorus.* Scena I.

Isaias der Propheth ermahnet zur Buß.

Scena II.

Jovinian erkent seinen fähler / glaubt Festig-
lich / daß diß ein Straff seines Hochmuots seye/
geht darum willig ins Elend.

Scena III.

Er kombt zu einem fromen Eremit / ein H. Al-
mosen zu heischen / wird aber erkönt mit andeut-
ung der vrsachen seines Ellends / und versprechen/
daß er zu voriger Kron werde gelangen.

Scena IV.

Der

Der Engel Gottes ermahnet Jovinianum
ernstlich / eh er ihme die Kron widerum Restituirt.

EPILOGUS.

David mahnet ein löbliches Auditorium zur
H. Demuot.

Nomina Auctorum.

D. Marcus Antonius Müller. *David.*

D. Jo. Georg. Kienberger, *Dialecticus Jovinianus.*

D. Leuthenambt Adelfricus Müller, *Angelus.*

D. Anton. Ledergeryy, *Coquus.*

D. Jo. Georgius Müller. *Aulicus.*

Philippus Jacobus Greffer, *Humanist. Aulicus*

Josephus Benedictus Gallatin. *Humanist. Aulicus.*

Pancratius Straus. *Humanist. Aulicus*

Joan. Joachimus Muller, *Rhetor; Interpres*
Scen. Mut.

Joseh.

Josephus Pancratius Hug. Rhetor. *Interpres Scem.*
Mut.

Franciscus Müller. Rhetor. *Astrea* idem. *Isaias.*
Prænob. Josephus Melchior Tschudi à Grepp-
lan. Humanista *Genius Jo-vintani.*

D. Joan. Melchior VVinckler. Logicæ Baccal.
Superbia.

Balthazarus Basilius Senn. Humanista *Eremita.*

Marcus Anton. Haffner. Syntaxista *Adulatio.*

Joan. Hug. Rudim. *Victoria.*

Francis. Haffner. Rudim. *Tranquillitas.*

Jos. Antonius Seiller Princip. *Opulentia.*

D. Geminian Seu. *Miles.*

Bernhard Rissi. *Miles.*

Joan. Rudolphus. Müller. Syntaxista. *Siren.*

Carolus Baumgartner Syntaxista. *Siren.*

Jos. Antonius Harder. Syntaxista *Eph* & *studiosus.*

Praenob. Fidelis Tschudi à Grepplan. *Eph.*

Sebastianus Renner Syntaxista. *Eph.*

D. Amandus Baumgartner *Eph.* & *studiosus.*

Joachimus Dominicus Schovvinger. *Paulus.*

4
43

JOVINIANUS

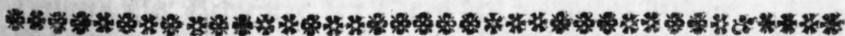
In einem Schauspil

Vorgestellet

Von der studierenden Jugend des Churfürstlichen
Academischen Gymnasij der Gesellschaft
Jesu zu Ingolstatt

Den 2. und 4. Tag Herbstmonats

Ingolstatt /

Gedruckt bey Thomas Graß.

ANNO M. DCCXVI.

A R G U M E N T U M.

Rex Jovinianus, cū fortē illud Mariani Cantici: *deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles*, sub re divina decantari audiret, sibi, suisque viribus eò usque confidebat, ut penitus persuasum sibi haberet, neminem reperiri posse, qui regias sibi fortunas eriperet. Tantum animi fastum iusta Numinis vindicta paulò post secuta est. Cū enim pridie natalis sui ex urbe cum aula egressus, balneò se recrearet, adest inopinatò coelestis Genius, & assumpto Regis superbi habitu, & persona, inter undantem Aulicorum turbam in palatium reversus, Regem se gerit. Jovinianus interea centonem, quem ægrè in vicino pago obtinuit, indutus, mutato vultu, ac voce, postridie palatium repetit, nemini cognitus, omnium ludibrio expositus. Has inter ærumnas tandem resipiscens, meliora Sapere doctus, suis, & regno est redditus. *P. Jac. Biderman. lib. 1. acroam. 6.*

Inhalt.

König Jovinian, da Er einstens unter dem Gottesdienst jene Wort des Mariamischen Lobgesangs hörte: Gott hat die Mächtige von ihren Thron abgesetzt / und die Demüthige erhebet / wurde von seinem Hochmuth dergestalt aufgeblasen / daß er ganz gewiß darvor hielte / niemand könnte ihne seines Throns und Würde entsetzen. Aber Er mußte gar bald das Widerspil erfahren: dann da er sich am Vorabend seines Geburt-Tags ausser Hof allein mit Vasden erlustiget / hat indessen der von Gott ihm verordnete Schutz-Engel die Königliche Kleider / und Persohn angezogen; und in Begleitung aller Bedienten den Thron des Jovinians bestigen. Jovinian hingegen / dessen Gestalt / und Stimm sich unvermerckt verändert / mußte mit einem schlechten Kleid bedeckt nach Hof zurück kehren; allwo ihne niemand erkennet / wohl aber alle als einen einbildeischen König verlacht haben. In diesem armseeligen Stand hat er endlich bessere Gedancken gefasset / die Göttliche Allmacht erkennt / seinen sträfflichen Hochmuth bereuet / und also auß Gütigkeit Gottes widerumb sein Reich erhalten.

PROLOGUS

AUla ad festiviùs celebrandum Regis natalem se accingit.
Der Hof haitet sich bereit / den Könighchen Geburts-Tag herzlich zu begehen.

PARS I.

SCENA I.

Dum Satellicium regium stationem suam occupat,
Da die Könighche Leib-Wacht sich rüstet / ihre Dienst zu versehen /

SCENA II.

Jovinianus è balneo redux aulam intrat ; ubi tum à juventute ,
Kommet Jovinian auß dem Bad nach Hof zurück ; allwo er theils von der Jugend /

SCENA III.

Tum ab Aulicis delusum se videns,
Theils von denen Höfflingen hart verschimpffet wird.

SCENA IV.

Miseræ forti suæ indolet.
Bedauret derothalben seinen elenden Stand.

SCENA V.

Crescit Joviniani dolor, dum à proprijs liberis , Berintho , & Chlorindo ,
non agnoscitur ;
Sein Länd wachset noch mehr / da er von seinen aigenen Pringen nit erkennet ;

SCENA VI.

Et paulò post jussu Chrystanti in arctiorem custodiam abducitur.
Ja wohl gar auß Befehl Chrystanti in Verhaft genommen wird.

SCENA VII.

Rex personatus Jovinianum examini mandat subijci.
Der verstellte König gibt Befehl / Jovinian auß die strenge Frag zuführen.

SCENA VIII.

Quod Officium Theodistus in se suscipit.
Welches zu vollziehen Theodistus übernimmt.

CHORUS I.

Rex Manasses in Captivitate, 2. Paralip. 33.
Gefangenschaft des Jüdischen Königs Manass.

PARS

P A R S II.

SCENA I.

Theoſiſtus, habito cum Joviniano Sermone, illius cauſam apud Regem agere ſtatuit ;

Theoſiſtus , nachdem er Jovinian auff die Frag geführt / entſchließt ſich / ſelbigen bey dem König zuberhältnen.

SCENA II.

Atque, dum juventus aulica ad celebrandum Regis natalem ſe parat, occaſionem captat per juniores Principes captivo libertatem procurandi.

Die Hof- Jugend iſt beſchäftiget den Königlichen Geburtstag zu ehren : bey welcher Gelegenheit Theoſiſtus durch die jungen Prinzen das Hehl Jovinians zubeſördern ſuchet.

SCENA III.

Licet conatibus hiſce aula ſe multum opponat.

Welchem beginnen der Hof ſich mächtig widerſetzt.

SCENA IV.

Chryſanto Jovinianus ex mutuo alloquio magis adhuc ſuſpectus redditur.

Chryſantus, da er mit Jovinian Anſprach hältet / wird in ſeiner üblen Meinung geſteiffet.

SCENA V.

Juniores Principes Regi pro incolumitate Joviniani ſupplificant,

Die Königliche Prinzen tragen vor Beſchüzung Jovinians bey dem König ihr möglichſtes bey.

SCENA VI.

Theoſiſto eorum preces ſtrenue promovente.

Auch Theoſiſtus nimmet ſich ſeiner bey dem König eifrig an.

SCENA VII.

Rex, diſſuadente nequicquam aula, Jovinianum ad alloquium vocat ;

Der König / wider alles Einrathen der andern / ruſt Jovinianum vor ſich.

SCENA VIII.

Cui, remotis arbitris, dum loquitur ; Jovinianus plectentem Numinis munus agnoſcit :

Auß deſſen Anſprach er die gerechte Straff Gottes gang wohl erkennet ;

SCENA IX.

Quam mox ſeveriorem ſentit, dum exilij in ſe poenam decerni audit.

Die er auch erfahret / da ihme wider alles Vermuthen das ſchmächliche Eſſend angeſaget wird.

CHORUS II.

Rex Manasses è captivitate libertati, & ſolio reſtitutus.

Der Jüdiſche König Manasses wird auß dem Kerker widerumb zum Thron erhoben.

P A R S III.

SCENA I.

Rex Joviniano, in exilium jamjam raptando, se manifestat, causamque tanti supplicij, à Deo immissi, aperit.

Der König deutet Jovinian an / daß er von Gott geschicket seye / seinen Hochmuth abzustraffen.

SCENA II.

Unde hic lubens plebis ludibrium, poenamque comméritam excipit.

Dahero Jovinian gang willig alle Schmach / und das Elend selbst annimet.

SCENA III.

Aula interim, dum Regem subito disparuisse intelligit, turbata, omnem culpam in Jovinianum rejicit.

Da man bey Hof verspiret / daß der König unversehens verschwunden / kommt Jovinian in noch schwerern Argwohn.

SCENA IV.

Theodistum res hæc habet multum sollicitum.

Welches dann Theodisto villiche Sorg verursacht.

SCENA V.

Jovinianus à suis demum agnoscitur.

Jovinian wird endlich von denen Seinigen erkannt.

SCENA VI.

Quare alij gaudio, alij timore, omnes admiratione implentur.

Da dann bey Hof einige in Furcht / andere in Freud / alle aber in Verwunderung gerathen.

SCENA VII.

Jovianus ad Sceptrum redit, & peractis divinæ Providentiæ gratiis, ad Festum Natale se convertit.

Jovian gelanget wider zum Reich / und zuvor er das herrliche Geburtsfest anfangt / wird der Göttlichen Vorsichtigkeit schuldiger Dank abgestattet.

Modu-

Modulos Musicos composuit, Ornatissimus ac Doctissimus D. Franc. Anton. Kumpf, J. U. Studios.

SYLLABUS ACTORUM.

Illustr. ac Gen. D. Jo. Mart. Jos. L. B. de Rauber, Rhet. <i>Salius</i> .	Martin. Raith, <i>Venator</i> .
Illustr. ac Gen. D. Ludov. Adam. L. B. de Stinglheim, Hum. <i>Salius</i> .	<i>Humanista</i> .
Illustr. ac Gen. D. Franc. Georg. L. B. de Stinglheim, Hum. <i>Salius</i> .	Prænob. Ant. Ernest. Jac. de Prugg, <i>Rosinus</i> .
Illustr. ac Gen. D. Deochar. Lotar. Franc. L. B. de Weickel, Gramm. <i>Salius</i> .	Ferdin. Sebast. Ott, <i>Excubitor</i> .
Illustr. ac Gen. D. Wilhelm. Franc. Bern. L. B. de Pechman, Gramm. <i>Salius</i> .	Nob. Joan. Jac. Casl, <i>Salius</i> .
Ornatiss. ac Doctiss. D. M. Joseph. Ant. Schmizperger, SS. Theol. & SS. Can. Stud. <i>Jovinianus</i> .	Joseph. Necker, <i>Excubitor</i> .
Ornatiss. ac Doctiss. D. Joan. Rudolph. Denis, J. U. Candidat. <i>Theoetistus</i> .	Wolfg. Mart. Barst, <i>Riamondus</i> .
Ornatiss. ac Doctiss. D. Petrus Anton. Neymayr, Theol. Mor. & Instit. Imper. Stud. <i>Tribunus</i> .	<i>Syntaxista Majores</i> .
Ornat. ac Perdoct. D. Joseph. Schneider, Phil. Stud. <i>Rex personatus</i> .	Nob. Franc. Ant. Sebast. Muggenthal, <i>Comicus</i> .
Ornat. ac Perdoct. D. Jo. Evang. Fertl Phil. Baccal. & Stud. <i>Philifus</i> .	Franc. Xav. Hercker, <i>Venator</i> .
Prænob. D. Maurit. Ignat. Dominic. Verlohner, Phil. Stud. <i>Chrysantus</i> .	Georg. Wolfg. Empl, <i>Excubitor</i> .
<i>Rhetores</i> .	Joan. Andr. Caspar, <i>Excubitor</i> .
Andreas Hercker, <i>Philindus</i> .	Joseph. Ignat. Flemmisch, <i>Mulicus</i> .
Nob. Car. Ludov. Mayr, <i>Berinthus Princeps</i> .	<i>Syntaxista Minores</i> .
Deocharus Schreiner, <i>Comicus</i> .	Andreas Messig, <i>Salius</i> .
Georg. Henric. Böll, <i>Rabirius</i> .	Ant. Mayr, <i>Draculus</i> .
Georg. Lidl, <i>Excubitor</i> .	Prænob. Joseph. Ignat. Henric. Sibenhärl, à Schoren, <i>Salius</i> .
Ign. Jac. Veldhofer, <i>Chlorindus Princeps</i> .	Wolfg. Urban. Wagner, <i>Crispulus</i> .
	<i>Grammatista</i> .
	Prænob. Frider. Ant. Casimir. Fuchs hueber, <i>Fusculus</i> .
	Prænob. Joan. Ant. Ign. de Stengel, <i>Licydas</i> .
	Prænob. Joan. Frideric. de Pongraz, <i>Tityrus</i> .
	Prænob. Franc. Jac. Theod. Miller à Zweyraden, <i>Salius</i> .
	<i>Rudimentista</i> .
	Prænob. Amadeus Mart. de Chlingensperg, <i>Amyntas</i> .

Præ-

Prænob Joan. Ant. Ardolph. de Ha-
gen, *Daphnis*.

Prænob. Joan. Levinus de Pongraz,
Adonis.

Prænob. Joseph Georg. Dominic. de
Siggenhausen, *Dorilus*.

Prænob Joseph Ign. de Prugg, *Mo-
rellus*.

Personæ Musicæ.

Ornatiss. ac Doctiss. D. M. Franc. Ign.
Drexl, SS. Theol. Stud. *Rex Assyr.
Ezechias, Venator*.

Ornatiss. ac Doctiss. D. Franc. Anton.
Kumpf, J. U. Stud. *Minister Aul.
Manasses*.

Ornatiss. ac Doctiss. D. Petr. Ant. Ney-
mayr, Theol. Moral. & Instit. Im-
per. Stud. *Isaias, Venator, Aulicus*.

Rhetores.

Adamus Victor Lidl.

Franc Xav. Mamelzhauer.

Michaël Wiestler.

Marc. Wafferman.

Humanistæ.

Aloysius Mauriti. Franck.

Joan. Georg. Degler, *Aulicus*.

Joan. Marc. Fux.

Syntax. Majores.

Adam. Rupert. Krebs.

Ant. Aurbach.

Franc. Ant. Rauscher.

Franc. Xav. Andr. Oberpaur.

Joan. Casp. Deiser.

Jof. Ant. Krafft.

Syntax. Minores.

Augustin. Fux, *Musicus, Princeps As-
syr.*

Bernard. Joseph. Heifs, *Comicus*.

Georg. Mart. Böll.

Joan. Casp. Betirle, *Genius Solima.*

Joan. Eusebius Baur.

Joan. Geismair.

Joan. Georg. Kling.

Philipp Jac. Bischldorffer.

Grammaticæ.

Balthaf. Reichenbacher.

Caspar. Reichenbacher.

Ferd. Balthaf. Eckher

Maximil Ant. Schiffsholz.

Rudimentistæ.

Joan. Georg. Adam. Vogler, *Salus.*

Joan Georg. Obermair.

Prænob. Joan. Ign. de Lorme.

Joan. Math. Kopp.

Joan. Mich. Lops.

Principistæ.

Joan. Frideric. Rauch.

Joan. Mich. Dorfsch.

Joseph Franc. Rauch.

Omnia ad Majorem DEI

Gloriam.

44
48.
SUPERBIA
HUMILITATE
CORRECTA
IN
JOVIANO
REGE
EXHIBITA.

Die durch die Demuth gezüchtigte

Goffarth

In
JOVIANO dem König

Auff

Der Schau-Bühne vorgestellt

Von der studirenden Jugend des Chur-Fürstl. Gymnasij
Der Soc. JESU in Mindelheim

Den 2. und 4. Herbst-Monats 1716.

Mindelheim / Gedruckt bey Adolph Joseph Ebel

A R G U M E N T U M.

REx (quem Jovianum nominare placuit) cum verba Cantici *Mariani*: Deposuit Potentes de sede &c. in Sacello decantata, ut veritati minus conformia, risisset, paulo post solio depositus, risui totius aula expositus est. Fortè enim venatu plus solito incaluerat, cum abluendi corporis, astusq. minuendi desiderio ardens, in aquam descendit, regio ornatu deposito, cujus loco Angelus egeni habitum substituit, & formam, purpuramq. Regis indutus, à Satrapis in aulam reductus fuit. Jovianus inauspicatis balneis egressus, cum nihil, nisi subuculam sibi relictam conspicatus esset, evocatis nequidquam famulis, diris omnes increpare, ac desertoribus supplicium minari cepit. Verùm his nihil proficientibus ad Dynasta arcem eminus inspectam se consulit, ubi ab ostiario, & Toparcha, ut Rex jocularis, dimissus ad Aulam Regiam contendit in qua ceu mentis impos, joci, & sarcasmi exceptus, & ut sicarius Regij stemmatis, ob arma in centonibus inventa, ab Angelo intrusa ad mortem condemnatus, datâ tandem missione agrè cum vita evasit, demum ab Angelo verbis severe ob superbiam castigatus, avita Regni sede, cum Aula admiratione, repositus est. S. Anton, Archiep. Florent. parte 2. summæ Tit, 3. c. 2. S. 4.

P R O T A S I S.

- Scen. 1.* Dum Jovianus in sacello audit cantata verba: *Deposuit Potentes de sede &c.* Ea miram in animo intemperiem excitant; sed ab Aulicis inhibitus, jubet verba Canticj, ceu aliena à veritate à libris eradi.
- Scen. 2.* Ad recreandum Regis animum venatio indicitur.
- Scen. 3.* Tristitia in Aula nova.
- Scen. 4.* Parantur ad venandum necessaria.
- Scen. 5.* Rex ad captandam liberio rem auram cum Aula urbe egreditur.
- Scen. 6.* Nobilis juvenus, cum Regem non ampliùs assequi posset, aliter animum relaxare statuit.

CHO.

C H O R U S. 1.

Virtus ab Aula expulsa, à Cælesti Genio erigitur.

E P I T A S I S.

- Scena 1.* Jovianus è venatione corpus sudore persusum in rivo abluir.
Scena 2. Angelus interim, relicta subuculâ, suspensas ex arbore Regis vestes induit.
Scena 3. Certamen duorum venatorum ob inventum in venatione marsupium auro pingue.
Scena 4. Rex Personatus egreditur, et magno honore exceptus ad Aulam deducitur.
Scena 5. Jovianus è balneis egressus, & subuculâ indutus dum frustra aulam convocat, à Rustico, in sylva tunc lignum cadente, ceu mendicus habitus est. At rejectâ stipe ad propinquam Dynastæ arcem contendit.
Scena 6. Ad Dynastam agrè per Ostiarium admissus, importunè ad Regiam se reduci mandat; sed & hîc porrectâ stipe repulsam patitur.
Scena 7. Rusticus aulæ Æthiopem adversus inimicum suum, in auxilium vocat.
Scena 8. Ephebus ob corruptos mores aulâ pellitur.

C H O R U S. 2.

Virtus à cælesti Genio in Aulam reducitur.

C A T A S T R O P H E.

- Scena 1.* Jovianus ad Aulam ingressum molitur; sed à superveniente Nobili juvenute ceu Rex Ludicrus exhibilatur.
Scena 2. Venientibus Proceribus frustra se Dominum persuadere nititur.
Scena 3. Dum per Aristobulum alloquium Regis efflagitat, ultrò comparet Personatus Rex ad majorem Joviani confusionem.
Scena 4. Repulsam à Personato passus Filios suos alloquitur, quem ut Patrem averfantur, & inventis armis in centonibus ab Angelo intrusis, in carcerem, ut perduellis, detruditur.
Scena 5. Jovianus carceri inclusus humanam deplorat miseriam.
Scena 6. Jovianus sistitur judicio, & ad mortem damnatur;
Scen. 7. Cui tamen Regis gratia, & vita offertur, si stultam regni spem abjiceret.
Scen. 8. Abeunti Joviano Angelus occurrit, & deposito regio habitu ejus contra Deum superbiam severè castigat, convocatis dein satrapis dolum pium aperit, ac Jovianum à Deo sic admonitum, pro vero Rege agnosci jubet.
Scen. 9. Veniam precantur satrapæ, totaq; aula; Jovianus verò, jam solio omnium veneratione, & plausu restitutus Deum verum, Regumq; Regem agnoscit, eiq; se se submittit.

Innhalt.

In gegenwärtigem Schau - Spihl stellen wir vor unter dem Namen Jovianus einen König / der wegen übermüthiger Hofart von Gott durch ungewöhnliche Demüthigung gezüchtigt worden. Dann / nachdem er jene Wort: **Gott hat die Mächtigen von dem Thron gehoben** /c. als unwarhafftige aus der heiligen Schrift anzukrahen befohlen: hat ein Engel ihm / da er durch Tagen ganz erbigt / in einem Wasser badete / seinen abgelegten Königl. Purpur hinweggenommen: und an dessen statt ein schlechtes Kleid hinterlassen / welches er / nach vergeblicher Zusammenrufung seiner Hoff-Bedienten / angelegt / erstens einem ihm vorhero zugehörigen Schloß / hernach der Königl. Burg zugeeilet / aber als ein unsinniger Bettler / und Mordelörder von allen abgetrieben. Hinaegen aber ist der Engel / so mit sambt der Meydung die völlige Leibs-Gestalt Joviani angezogen hatte / als warhaffter König / von denen Bedienten nacher Hof begleitet worden. Welcher endlich den also von Gott gezüchtigten Jovianum / nach dem diser / wegen bey ihm gefundenen Waaffen in Verhaft genommen / ja schon zum Tod verurtheilt ware / mit scharffen Worten seines Hochmuths halber bestraft / mit höchster Verwunderung des ganzen Hoffes in den Königl. Thron widerumb erhoben hat.

Prokasis, oder Anfang des Spihls.

Erster Auftritt.

Der König höret in einer Capellen singen jene Wort: **Gott hat die Mächtigen von dem Thron gehoben**. Und weilten ihm solche das Gemüth zünlich verwirret / lasset er sie / von dem Hochmuth / und seinen Höfling behöret / als unwarhafftige aus dem Buch fragen.

2. Das verwürte Gemüth des Königs in etwas zuerquickten / wird ein Jagd angekündet.
3. Traurige Zeitung zu Hof.
4. Es wird alles zu der Jagd zubereitet.
5. Der König sambt dem ganzen Hoffstaab gehet auff die Jagd.
6. Weilen die Adelige Jugend den König zu begleiten zu spathkommen / suchet sie sich auf ein andere weis zuergöhen.

Erster Chor.

Die von Hof verstoßne Jugend wird von dem Engel getröstet.

Epitalis, oder Fortgang des Epibls.

Erster Auftritt.

- Jovianus der König von der Jagd ganz erhitzt / fühlet sich ab in einem nächstgelegnen Bächlein.
2. Underdessen verwechslet ihm ein Engel den Königlichen Purpur mit einem schlechten Klad.
 3. Zween Jäger janken under einander umb einen Säckel Gelds / so sie gefunden.
 4. Der verstellte König wird mit grosser Ehr: Bezeugung von denen Bedienten nacher Hof begleitet.
 5. Jovianus kombt von dem Baad zurück / befindet sich aber von seinen Hof: Beampten verlassen; wird demnach von einem Bauren / als ein Bettler zu dem nächsten Schloß abgewisen;
 6. Allwo er mit harter Mühe endlich vorgelassen / und da er ganz ungestüm begehrte in die Königliche Burg geführt zu werden / wird er mit Darwerffung wenigen Almofens abgetrieben.
 7. Der Bauren Beittl stelltz mit einem Mohren an / den Neid: Teuffel zu agiren / umb einen aus seinen neidigen Mit: Bauren vom Neid abzuschrecken.
 8. Ein Königlicher Edel: Knab wird wegen seines Ubelverhalten von Hof verjagt.

Zweiter Chor.

Die verstoßene Jugend wird widerumb nacher Hof geführt.

Catastrophe, oder Ausgang des Epibls.

Erster Auftritt.

- Als Jovianus bey Hof eingelassen zu werden begehrt / wird er von der Adelligen Jugend als ein Chor verspottet.
2. Es kamen etliche Hof: Herrn darzu / die er nit bereden kan / daß sie ihn als ihren König erkennen.

3. Und wollen er nichts ausrichten kan / begehrt er von Aristobulo wenigst umb die Verlassung zu dem König / welcher zu Joviani gröster Beschämung hervor traffe.
4. Da Jovianus auch von ihm verstossen / nimbt er sein Zuflucht zu seinen Prinzen / von welchen er aber ebnermassen nit erkennet wird / sonder weggenbey ihm gefundenen verborgenen Waaffen als ein Meuchel: Mörder zum Kerker verdambt.
5. Allwo er die menschliche armseeligkeiten Berweinet.
6. Jovianus wird zu dem Todt verurtheilt.
7. Als er die Traur-Bühne besteigete / und seinen Kopff dem Scharpfrichter darreichte / wird ihm durch Aristobulum des Königs Gunst und Gnad des Lebens angetragen / wann er sich aller Hoffnung des Reichs entschlagen wolte: welches auch geschehen.
8. Da er schon Abschied von Hof nehmen wolte / begegnete ihm nach abgelegtem Königlichem Purpur der Engel / und bestraffet mit kräftigen Worten den Hochmuth Joviani. Worauff er den ganzen zusammenberuffenen Hof solches seltsambes Geheimnus eröffnet / und befiehlt / Jovianum für den wahren König zu erkennen.
9. Welcher von ganzen Hof mit demüthiger Entschuldigung ihrer Erkandtnus freudig angenommen. Jovianus besteiget mit jedermänniglicher Grolockung seinen Thron / und genugsam gewiziget erkennet Gott für den König aller Königen.

SYLLABUS ACTORUM.

Dominus Josephus Bluem. *Theol. Moral. Stud.* Jovianus Rex!

CASISTÆ.

- D. Antonius Riederer. *Novarius, Hus-*
sarus, Rusticus.
D. Joan. Georg. Rid. *Angelus, Rex*
Personatus.
D. Josephus Mayr. *Germanus, Rusti-*
cus
D. Petrus Georg. Hagg. *Salius.*
D. Sebastianus Mayr. *Salius.*
LOGIC].
D. Joan. Jacob. Brandt. *Salius.*
D. Joannes Kramer. *Salius.*

RHETORES.

- Andreas Kloz. *Sal.*
Antonius Widman. *Venator.*
Constant. Petrus Valent. Welz. *Ar-*
valdus.
Franc. Ant. Beringer. *Rinaldus, Sal.*
Franc. Ant. Roth. & Reuthen. *Sal.*
Franc. Joach. Scherrich ab Aurdorff
Robertus Princeps.
Joan. Bapt. Maldoner. *Ostiarus.*
Joan. Carol. Demler *Mopsus, Sal.*
Joan. Casp. Strobl. *Venat.*

Joannes de Lille. *Gallus*.
 Joannes Franc. Ferdin. de Mohr.
Philindus.
 Joannes Georgius Funck. *Sal*.
 Joannes Georg. Widmann. *Venator*.
 Joan. Ignat. Wunibaldus Franciscus
 Xav. Renz. *Melindus Princeps*.
 Joan. Mart. Danner *Sal*.
 Joan. Michæl Hell. *Sal*.
 Joannes Philip. Ant. de Branden-
 burg. *Sal*.
 Joannes Sigismundus Münch. *Sal*.
 Joseph. Franc. Xav. Riedinger. *Por-
 phyrus*.
 Jos. Maria Euseb. Schaz de Lieben-
 feld *Alaricus*.
 Joan. Maximil. Eustach. Kracker.
Lycas.
 Mathias Dornach. *Aristobulus*.
 Nicolaus Baur. *Chrys*.
 Sebastianus Mayr. *Eubertus*.
 Stanislaus Mayr. *Cleander*.
 Urbanus Aman. *Sal*.

P O E T Æ

Augustinus Widman. *Sal*.
 Benedictus Geiger *Deurio*.
 Conradus Josephus Bochi. *Superbia*.
 Christianus Laffner. *Sal*.
 Josephus Humel *Dynasta. Thean-
 der*.
 Maximil. Jos. Oelhoffen. *Sigebertus
 Princeps*.
 Maximil. Jos. Wibner *Sal*.
 Michæl Schenmezler. *Athiops*.

SYNTAXISTÆ MAJORES.

Franc. Ant. Oelhoffen. *Dynasta Fi-
 lius*.

Hieronymus Eberhardus de Bran-
 denburg. *Sal*.

Josephus Fidelis Roller. *Sal*.
 SYNTAXISTÆ MINORES.

Ant. Christaller. *Prætorianus*.
 Antonius Ziegler. *Florindus*.
 Franc. Huttler *Funumbrias Mo(u-
 lus*.

Ignat. Wöber. *Prætorianus*.

Joan. Caspar. Luxenhoffer *Prætori-
 annus*.

Joan. Baptista Staader. *Berillus*.

GRAMMATISTÆ.

Antonius Julius Frideric. Carol. Jos.
 im Thurn *Leopoldus*

Augustinus Hanckh. *Venat*.

Ignatius Haug. *Virtus. Venat*.

Joannes Petrus Grenauer. *Angelus*.

Joannes Sebast. Schmid. *Afcanius*.

RUDIMENTISTÆ.

Illust. ac Gen. D. Sigismundus Jos.
 Wilhelm. Ant. Euseb. L. B. de
 Stozing. *Julius*.

Illust. ac Gen. D. Bern. Fidel. Wil-
 helm. Amadæus L. B. de Stozing.
Camillus.

Franc. Ignat. Kircher. *Astyanax*.

Ignat. Ant. Paumann. *Florianus*.

Joannes Hueber. *Aneas*.

Joannes Christoph. Dreyer. *Lan-
 dulphus*.

Joannes Jacob. Sebast. Staader *E-
 phebus*.

Mathias Ant. Mayr. *Hector*.

PRINCIPISTÆ.

Andreas Felbinger. *Alexander*.

Franc. Ant. Herz. *Paris*.

*Omnia ad majorem DEI, DEI paraq;
 honorem & gloriam.*

BIBLIOGRAFIJA

- Augustinovič, Drago. »Ruška šola«. V: *Ruška latinska šola: 350 let, 1645–1995*, ur. Jože Mlinarič, Bernard Geršak in Vili Rezman, 43–130. Ruše: Občina Ruše in Župnijski urad Ruše, 1995.
- Baraga, France, ur. *Historia annua Collegii Societatis Jesu Labacensis (1596–1691)*. Ljubljana: Provincia Sloveniae Societatis Iesu, 2002.
- Bloemendal, Jan. »Central and Eastern European Countries«. V: *Neo-Latin Drama and Theatre in Early Modern Europe*, ur. Jan Bloemendal in Howard B. Norland, 633–56. Leiden: Brill, 2013.
- Braccini, Tommaso. »An Apple between Folktales, Rumors, and Novellas: Malalas 14.8 and its Oriental Parallels«. *Greek, Roman, and Byzantine Studies* 58, št. 2 (2018): 299–323.
- Dahlke, Manfred. *Das Sujet vom stolzen Kaiser in den ostslavischen Volks- und Kunstdliteraturen: Ein Beitrag zur vergleichenden Motiv- und Stoffgeschichte*. Amsterdam: Hakkert, 1973.
- Deželak Trojar, Monika. »Jezuitska dramatika in gledališče na Slovenskem«. *Jezik in slovstvo* 65, št. 3/4 (2020): 167–82.
- . »Ohranjeni kronikalni zapisi jezuitskega kolegija v Ljubljani«. *Clotho* 6, št. 1 (2024): 101–33.
- . »Vloga perioh ali sinops za rekonstrukcijo dramske ustvarjalnosti ljubljanskih jezuitov v zgodnjem novem veku«. V: *Starejši mediji slovenske književnosti: rokopisi in tiski*, ur. Urška Perenič in Aleksander Bjelčevič, 139–47. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2018.
- . »Zametki in razcvet duhovne dramatike v zgodnjem novem veku na Slovenskem«. *Jezik in slovstvo* 67, št. 1/2 (2022): 151–81.
- Drijvers, Jan Willem. *The Forgotten Reign of the Emperor Jovian (363–364): History and Fiction*. Oxford: Oxford University Press, 2022.
- Drozd, Kurt Wolfgang. *Schul- und Ordenstheater am Collegium S. J. Klagenfurt (1604–1773)*. Celovec: Landesmuseum für Kärnten, 1965.
- Eichenberger, Nicole. *Geistliches Erzählen: Zur deutschsprachigen religiösen Kleinepik des Mittelalters*. Berlin: De Gruyter, 2015.
- Fortunae summa in ima, imaque in summa volventis lusus, sive, exhibitio autumnalis miram metamorphosin in Ioviniano imperatore expressam tractans*. Konstanca: Franz Xaver Straub, 1697.
- Glavan, Mihael, ur. *Stiški rokopis*. 2. izd. Monumenta Slovenica. Ljubljana: Slovenska knjiga, 1999.
- Glazer, Janko. »Luka Jamnik«. V: *Slovenski bijografski leksikon 3 (Hintner–Kocen)*, ur. Izidor Cankar. Ljubljana: Zadrúžna gospodarska banka, 1928.

- Glazer, Janko. »Verske igre v Rušah«. V: *Ruška latinska šola: 350 let, 1645–1995*, ur. Jože Mlinarič, Bernard Geršak in Vili Rezman, 133–50. Ruše: Občina Ruše in Župnijski urad Ruše, 1995.
- Grafenauer, Ivan. »‘Ta stara velikanočna pejsen’ in še kaj«. *Čas* 36 (1942): 89–138.
- Grahornik, »Ruška latinska kronika (po 1764)«. *Clotho* 6, št. 1 (2024): 135–65.
- Grendler, Paul F. *Jesuit Schools and Universities in Europe, 1548–1773*. Leiden: Brill, 2019.
- Holum, Kenneth G. *Theodosian Empresses: Women and Imperial Dominion in Late Antiquity*, The transformation of the classical heritage. Berkeley; London: University of California Press, 1982.
- Ironia vitae humanae, in welcher der Fehler und Irrthumb der verloffenen und jetzigen Zeitten in Joviano einem Uebermuetigen Koenig / zu Schaw: und Beyspil Hochen und Nideren Staenden / wie man sich vor Gott solle demuetigen / fuergestellt*. Freiburg: Theodor Meyer, 1649.
- Joviani superbia castigata et comica periphraisi in scenam producta*. Dillingen: Typographia academica, 1642.
- Jovinianus, in einem Schauspil vorgestellt von den studierenden Jugend deß Churfürstlichen Academischen Gymnasii der Gesellschaft Jesu zu Ingolstadt*. Ingolstadt: Thomas Graß, 1716.
- Kaminski, Nicola. »Polyglossie, Polysemie: Zum konfessionspolitischen Standort von Nicodemus Frischlins *Phasma*«. V: *Das lateinische Drama der Frühen Neuzeit: Exemplarische Einsichten in Praxis und Theorie*, ur. Reinhold F. Gleis in Robert Seidel, 165–81. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 2008.
- Kuret, Niko. *Duhovna drama*. Vol. 13, Literarni leksikon. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1981.
- Lee, Brian S. »Pride, Queen of the Sins: Pious Legends; and ‘The Metamorphosed Monarch’«. *The Southern African Journal of Medieval and Renaissance Studies* 19 (2009): 1–40.
- Liptzin, Sol. »Solomon’s Humiliation«. *The World Jewish Bible Society* 9, št. 1 (1980): 11–22.
- Loach, Judi. »Performing in Latin in Jesuit-run Colleges in Mid- to Late-17th-Century France: Why, and with What Consequences?«. V: *The Early Modern Cultures of Neo-Latin Drama*, ur. Philip Fort in Andrew Taylor, 113–40. Leuven: Leuven University Press, 2013.
- Luther, Martin. *Tischreden oder Colloquia Doct. Mart. Lutheri*. Eisleben: Urban Gaubisch, 1566.
- Marin, Marko. »Gledališka zastrtost ruških verskih iger«. V: *Ruška latinska šola – historični kontekst: Zbornik referatov s posveta*

- ob 350-letnici ustanovitve*, ur. Vili Rezman, 57–66. Ruše: Občina Ruše, 1996.
- Movrin, David. »Zmajski most Primoža Simonitija (1935–2018)«. *Zvon* 21, št. 5 (2018): 34–36.
- Oesterley, Hermann, ur. *Gesta Romanorum*. Berlin: Weidmannsche Buchhandlung, 1872.
- Ogrin, Matija. »Vprašanja tradicije Škofjeloškega pasijona: ekdotična perspektiva«. *Slavistična revija* 56, št. 3 (2008): 289–304.
- , in Monika Deželak Trojar, ur. *Škofjeloški pasijon: znanstvenokritična izdaja*. Celje; Ljubljana: Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU, 2009.
- Rädle, Fidel. »Der Sturz zum Heil und der Bauer als König: Georg Bernardts Jovianus castigatus (Ingolstadt 1623 / Dillingen 1642)«. V: *Der Sturz des Mächtigen: Zu Struktur, Funktion und Geschichte eines literarischen Motivs*, ur. Theodor Wolpers, 249–62. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2000.
- , ur. *Georg Bernardt SJ, Dramen 3: »Jovianus« 1623/1642 – Ein Spiel vom Sturz des Mächtigen und vom Bauern als König*. Amsterdam: Holland University Press, 2006.
- . »Jesuit Theatre in Germany, Austria and Switzerland«. V: *Neo-Latin Drama and Theatre in Early Modern Europe*, ur. Jan Bloemendal in Howard B. Norland, 185–292. Leiden: Brill, 2013.
- Seidl, Johann Gabriel. »Maria Rast: Monographische Skizze«. *Steiermärkische Zeitschrift* 2 (1835): 29–40.
- Staud, Géza. *A magyarországi jezsuita iskolai színjátékok forrásai, 1561–1773*. Budimpešta: MTA, 1984–1994.
- Superbia correcta oder Gedempte Hoffart*. Innsbruck: Michael Wagner, 1653.
- Superbia humilitate correcta in Joviano rege exhibita*. Mindelheim: Adolph Joseph Ebel, 1716.
- Szarota, Elida Maria, ur. *Das Jesuitendrama im deutschen Sprachgebiet: Eine Periochen-Edition: Texte und Kommentare*. München: W. Fink, 1979–1987.
- Teržan, Josip, ur. *Ruška kronika*. Ruše: Krajevna skupnost, 1985.
- Tomkowiak, Ingrid. »Jovinian«. V: *Enzyklopädie des Märchens* 7, ur. Rolf Wilhelm Brednich, Hermann Bausinger, Wolfgang Brückner, Lutz Röhrich, Klaus Roth in Rudolf Schenda, 660–66. Berlin: de Gruyter, 1993.
- Uther, Hans-Jörg. *The Types of International Folktales: A Classification and Bibliography: Based on the System of Antti Aarne and Stith Thompson*. 3 zv. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica, 2011. Reprint.

- Varnhagen, Hermann. *Ein indisches Märchen auf seiner Wanderung durch die asiatischen und europäischen Literaturen*. Berlin: Weidmannsche Buchhandlung, 1882.
- Vitić, Zorica. »Tri varijante jedne stare priče: O snu i javi cara Ase«. *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor* 87, št. 87 (08/30 2021): 107–18.
- Vrbnjak, Viktor. »Osnovno šolstvo v Rušah do leta 1918«. V: *Ruška kronika*, ur. Josip Teržan, 405–530. Ruše: Krajevna skupnost, 1985.
- Vurcer, Matija. »Ruše, starodavna božja pot in nekdanja učenosti zibela«. *Slomšekove Drobtinice* 19 (1865–1866): 185–211, 64–66.
- Wackernagel, Philipp. *Das deutsche Kirchenlied von der ältesten Zeit bis zu Anfang des xvii. Jahrhunderts: mit Berücksichtigung der deutschen kirchlichen Liederdichtung im weiteren Sinne und der lateinischen von Hilarius bis Georg Fabricius und Wolfgang Ammonius*. Leipzig: B. G. Teubner, 1867.
- Weiske, Brigitte, ur. *Gesta Romanorum*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1992.

IZVLEČEK

Verske igre v Rušah, naselju zahodno od Maribora, o katerih v povezavi z latinsko šolo (1645–1760) poroča latinska kronika Jožefa Avgušтина Mezneriča z naslovom *Notata Rastensia antiquissimis documentis desumpta et variis fide humana dignis autographis synoptice descripta*, sodijo med danes izgubljene začetke dramskega dogajanja na Slovenskem. Uvedel jih je nadarjeni Luka Jamnik, krajevni duhovnik in spodbujevalec kulturnega dogajanja, v kroniki imenovan kar »ruški Romul«. Leta 1680 je začel prirejati vsakoletne igre po zgledu jezuitskih šolskih »komedij«, *actio comica*. Redne letne predstave na čast Devici Mariji so vsak začetek septembra, ob prazniku Marijinega imena, potekale vse do leta 1722, vendar se zaradi kasnejšega požara ni ohranilo nobeno besedilo.

Članek prinaša prvi poskus rekonstrukcije za eno od takratnih predstav, izgubljeno igro z dozdevno antičnim motivom o cesarju Jovinijanu, čudežno napeljanem k spreobrnitvi, *De Joviniano imperatore mire correcto*, iz leta 1706. Na podlagi dveh literarnih virov, enega iz zbirke *Gesta Romanorum* in drugega iz dela *Summa theologica* dominikanca Antonina iz Firenc, predstavi okvirno dramsko dogajanje; nato pa z zbirko kar šestih perioh, »gledaliških listov«, ohranjenih od primerljivih šolskih predstav tistega časa, zariše tudi horizont možnih variacij, kot so jih takrat igrali po evropskih odrih.

Hkrati prikaže obravnavo tega motiva, znanega kot ATU 757, »Kazen za cesarjevo ošabnost«, v vrsti drugih izročil, od njegovih korenin iz svetopisemske zgodbe o kralju Nebukadnezarju (Dan 3,31–4,34) prek avtorjev, kot so bili Herrand Wildonski, Geoffrey Chaucer, Hans Sachs, William Morris in Henry Wadsworth Longfellow, vse do sodobne opere iz 20. stoletja, ki sta jo napisala Josef Tal in Israel Eliraz. V tej luči je uprizoritev v Rušah leta 1706 mogoče razumeti kot enega vsakoletnih vrhuncev kulturnega življenja v regiji, s katerim so mladi izobraženci množico več tisoč gledalcev seznanili s kompleksnim in duhovno ter družbeno provokativnim motivom iz zakladnice evropskega literarnega izročila.

KLJUČNE BESEDE: latinska šola v Rušah, Ruška kronika, šolsko gledališče, barok, *Gesta Romanorum*, cesar Jovinijan, ATU 757

Latin School at Ruše, Luka Jamnik, "the Romulus from Ruše," *Gesta Romanorum*, and the lost play *De Joviniano imperatore mire correcto*

ABSTRACT

The Ruše school plays, which are described in the Latin chronicle of Jožef Avguštin Meznerič titled *Notata Rastensia antiquissimis documentis desumpta et variis fide humana dignis autographis synoptice descripta* in connection with the Latin school (1645–1760), are frequently seen as an early attempt of theatrical production, lost in Slovenian literary history. They were introduced by the remarkable Luka Jamnik, a local priest and talented impresario, called the "Romulus of Ruše" in the chronicle. In 1680, he began organizing annual plays modelled after Jesuit school "comedies" (*actio comica*). Regular annual performances in honour of the Virgin Mary took place every early September, on the feast of Mary's name, until 1722, but due to a later fire, no texts have been preserved.

This article undertakes a unique task – the first attempt to reconstruct one of the performances from that time, a lost play from 1706 with a supposedly ancient motif about Emperor Jovinian who was miraculously led to conversion, *De Joviniano imperatore mire correcto*. It outlines the dramatic plot based on two literary sources, one from the *Gesta Romanorum* collection and the other from the *Summa Theologica* by a Dominican writer called Antoninus of Florence. With a collection of six *periochae*, "theater programs" preserved from similar school performances of the time, it also sketches the *Erwartungshorizont* of possible variations, just as they were presented on different European stages at the time.

Furthermore, the paper presents the treatment of this motif, known as ATU 757, "The Emperor's Haughtiness Punished," in a series of other traditions, starting from its roots in the biblical story of King Nebuchadnezzar (Dan 3:31–4:34) through the authors such as Herrand of Wildonie, Geoffrey Chaucer, Hans Sachs, William Morris, and Henry Wadsworth Longfellow, to the contemporary 20th-century opera by Josef Tal and Israel Eliraz. In this light, the 1706 performance in Ruše emerges as a significant annual highlight of cultural life in the region, with young intellectuals introducing their audience of several thousand viewers to a complex motif from European literary tradition that was both spiritually and socially provocative.

KEYWORDS: Latin school at Ruše, *Notata Rastensia*, school theatre, the Baroque, *Gesta Romanorum*, emperor Jovinian, ATU 757